

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Domácí násilí jako sociálně patologický jev

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Růžičková

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních

Vedoucí práce: Štěpánek Daniel, Mgr. et Mgr. Ph.D.

Oponent práce: Kučírek Jiří, PhDr. Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Růžičková

Studium: P19P0247

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Domácí násilí jako sociálně patologický jev**

Název bakalářské práce Domestic violence as a social pathological phenomenon

AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Hlavním cílem bakalářské práce je s oporou odborné literatury a vlastním empirickým šetřením popsat významné faktory, které mají vliv na fenomén domácího násilí. Dílčími cíli práce je zjistit: příčiny domácího násilí, míru sociální izolace, proces opuštění násilného partnera (uvědomění situace, vliv blízkého okolí, krizová intervence), důvody případného znovunavázání vztahu a dopady domácího násilí.

Charakter této práce je teoreticko – empirický. Teoretická část se věnuje všeobecné problematice agresivního chování a charakteristice domácího násilí, jeho druhům, formám, fázím, příčinám a důsledkům. Metoda k vypracování praktické části je kvalitativní výzkum na základě polostrukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami, již už s předem domluvenými respondenty, kteří neoficiálně souhlasili se zveřejněním jejich příběhu pod anonymním označením. Část bude realizována osobním kontaktem, část virtuálním z důvodu celorepublikové sestavy respondentů a kvůli aktuální složité situaci.

VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-3130

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2

PIKÁLKOVÁ, Simona, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-189-3

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada Publishing, 2007. 1. vydání, 192s. ISBN 978-80-247-2014-2

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Daniel Štěpánek, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Domáci násilí jako sociálně patologický jev vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce Mgr. et Mgr. Daniela Štěpánka, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 1. 5. 2022

Kateřina Růžičková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. et Mgr. Danielovi Štěpánkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné připomínky a konzultace během období zpracování bakalářské práce. Mé velké poděkování patří i ženám, které mi věnovaly svůj čas a přispěly tak ke vzniku této práce.

Anotace

RŮŽIČKOVÁ, Kateřina. *Domácí násilí jako sociálně patologický jev*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 62 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je domácí násilí, zejména násilí na ženách, kdy se tento jev objevuje častěji. Cílem bakalářské práce je s oporou odborné literatury a vlastním empirickým šetřením popsat významné faktory, které mají vliv na tento fenomén. Charakter této práce je teoreticko – empirický. Teoretická část se věnuje všeobecné problematice agresivního chování a charakteristice domácího násilí, jeho druhům, formám, fázím, příčinám a důsledkům. Metoda k vypracování praktické části je kvalitativní výzkumné šetření na základě polostrukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Díky rozhovorům s týranými ženami jsem mohla hlouběji proniknout do této problematiky a popsat zmíněné faktory, které měly vliv na vznik domácího násilí. Posláním této práce je upozornit na narůstající problém. Dále může posloužit jako studijní materiál či podklad pro další práce.

Klíčová slova: domácí násilí, oběť, agresor, týraná žena, patologický jev

Annotation

RŮŽIČKOVÁ, Kateřina. Domestic violence as a social pathological phenomenon. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 62 pp. Bachelor Thesis.

The issue of thesis is domestic violence, especially violence committed on women is the most common. The aim of thesis, with support of technical literature and with own empirical survey, is to describe important factors which have effect on phenomenon of domestic violence. Character of this thesis is theoretic – empirical. Theoretical part is dedicated to general issue of aggressive behaviour and characteristic of domestic violence, its kinds, forms, phases, causes and consequences. The method for creating of practical part is qualitative investigative survey based on half-structured interviews with verified questions. Thanks to these interviews with tortured women, I could deeper penetrate into this issue, describe already mentioned factors which had effect on beginning of domestic violence. The mission of this thesis is to draw attention to this growing problem. Then it may serve as study material or basis for another thesises.

Keywords: domestic violence, victim, aggressor, maltreated woman, phatological phenomenon

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská závěrečná práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 1. 5. 2022

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	10
1 Charakteristika domácího násilí	11
1.1 Historický kontext.....	11
1.2 Znaky domácího násilí	12
1.3 Formy domácího násilí	13
2 Diferenciace domácího násilí	14
3 Faktory podmiňující vznik domácího násilí.....	18
3.1 Rizikové faktory	18
3.2 Teorie příčin.....	19
3.3 Fáze domácího násilí	22
4 Násilné osoby a agresivní chování.....	23
5 Následky domácího násilí.....	27
5.1 Syndrom týrané osoby	27
5.2 Stockholmský syndrom.....	30
5.3 Sociální dopady domácího násilí	30
Metodologická část	32
6 Výzkumné šetření	33
6.1 Cíl výzkumného šetření	33
6.2 Výzkumný soubor.....	33
6.3 Výzkumné otázky a výzkumný problém	34
7 Kvalitativní výzkum	36
7.1 Rozhovor.....	36
7.2 Etická pravidla výzkumu	37
8 Analýza a interpretace dat.....	39
9 Výsledky výzkumného šetření	55
Závěr	60
Seznam použitých zdrojů	61
Seznam příloh.....	63

Úvod

Podle údajů, které vydává Český statistický úřad, se ve většině případech oběťmi domácího násilí stávají ženy, a proto jsem se ve své práci zaměřila právě na ně. Ať už násilí na ženách nebo na někom jiném je všudypřítomný problém, který může postihnout kohokoliv v jakékoliv fázi jeho života. Týrání se může vyskytovat ve vztazích opačného i stejného pohlaví, v různých věkových kategoriích, etnických skupinách a ekonomických tříd. Zatímco jsou ženy častějšími oběťmi, nesmíme zapomínat na to, že se postižnou osobou mohou stát i muži, děti a senioři.

Fascinace tímto tématem, zkušenosti s problematikou v blízkém okolí, zjišťování důvodů agresivního chování, zájem mít povědomí o následcích, které domácí násilí způsobuje, a otázka, proč se oběti vrací k násilnému partnerovi po tom, když se jim ho podařilo opustit, mě přimělo k rozhodnutí si zvolit toto téma. Za tímto účelem jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala tematiku domácího násilí se zaměřením na významné faktory, které ho ovlivňují.

Cílem bakalářské práce je s oporou odborné literatury seznámit čtenáře s touto problematikou a vlastním empirickým šetřením popsat významné faktory, které mají vliv na fenomén domácího násilí. Charakter této práce je teoreticko – empirický. První kapitola teoretické části se věnuje charakteristice a obsahuje historický kontext, dále znaky a formy domácího násilí. Druhá kapitola se zaměřuje na diferenciaci domácího násilí z praktického hlediska a popisuje různé typy dle Asociace pracovníků intervenčních center ČR. Třetí kapitola uvádí rizikové faktory podmiňující vznik tohoto jevu a představuje teorie příčin s odkazem na teorie již překonané. Čtvrtá kapitola vysvětluje agresivní chování násilných osob. Poslední kapitola popisuje následky, jakými může být syndrom týrané osoby a stockholmský syndrom. Dále zahrnuje sociální dopady, kterými jsou ztráty bydlení, zaměstnání a sociálních kontaktů. Metoda k vypracování praktické části je kvalitativní výzkumné šetření na základě polostrukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Díky rozhovorům s týranými ženami jsem mohla hlouběji proniknout do této problematiky a popsat již zmíněné faktory, které měly vliv na vznik domácího násilí.

Posláním mé bakalářské práce je upozornit na narůstající problém. Dále může posloužit jako studijní materiál či podklad pro další práce.

Teoretická část

1 Charakteristika domácího násilí

Definice domácího násilí není často jednotná a záleží na určitém autorovi, jak pojem vymezí. Pokusy o vymezení pojmu je iniciováno zejména ze strany nevládních organizací, např. občanské sdružení Bílý kruh bezpečí, které pomáhá obětem trestné činnosti, vymezuje pojem domácí násilí jako „*komplikovaný a strukturovaný problém, do něhož zahrnuje projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí (nejčastěji se jedná o hrubé slovní urážky, ponižování, ublížení na zdraví, znásilnění, zneužívání, permanentní kritiku, zesměšňování, výhrůžky a vydírání, včetně ekonomického, nevšímavost či odmítání*“ (Huňková, Voňková, 2004, s. 36).

Pro domácí násilí je charakteristické dlouhodobé opakování „*a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých*“ ve společné domácnosti. Obětí a násilníkem tedy může být kterýkoli člen rodiny. Pro vytrvalost a stupňování násilných aktů se domácí násilí po určité době stává součástí běžného života (Dufková, Zlámal, 2005, s. 8).

1.1 Historický kontext

Po staletí byla role otce v rodině převládající a trestání žen se tolerovalo stejně, jako při výchově tělesné trestání dětí. Ve středověku byla poslušnost ženy popsána biblí v Pavlově listu Efezském v Novém zákoně, kdy muž sňatkem přebíral právo na další výchovu ženy, včetně fyzických trestů (Gjuričová, 2000, s. 74–75).

O problematice domácího násilí se v naší společnosti začalo diskutovat teprve nedávno. Přesto, že bylo násilí mužů k ženám ve vyspělých zemích veřejně prohlašováno za společensky nepřijatelné, zůstávalo velice tolerované ještě na počátku druhé poloviny 20. století (Buriánek, Podaná, 2006, s. 11). Vyjma extrémních případů se násilí považovalo za soukromou záležitost a též jako ojedinělý problém. (Gjuričová, 2000, s. 75).

V 70. letech díky ženským emancipačním hnutím a zásluhou prvních výzkumů, se potvrdil hojný výskyt tohoto nebezpečného jevu ve společnosti (Buriánek, Podaná, 2006, s. 11). Ukázalo se, že se domácí násilí týká různých zemí na světě, v různých vrstvách společnosti, a jediný rozdíl je ve snaze s tím něco dělat a v rozsahu tolerance k násilí (Gjuričová, 2000, s. 75).

Výzkumy o problematice domácího násilí se zprvu týkaly jen týraných žen z důvodu podpory emancipačním hnutím, avšak postupem času se pozornost přesunula i na problematiku týraných mužů. V některých vyspělých zemích po intenzivním zkoumání po dobu více než třiceti let, které přispělo k prohloubení informací, se změnila legislativa a rozrostly se služby pro oběti domácího násilí (Buriánek, Podaná, 2006, s. 11–12).

1.2 Znaky domácího násilí

Domácí násilí vykazuje několik základních znaků, jejichž typologii představují ve své knize s názvem *Domácí násilí* se zaměřením na problematiku obětí I. Dufková s J. Zlámalem. Za nejzákladnější znak považují to, že je násilí zaměřeno na blízkou osobu ve společném obydlí. Útočiště se tedy nachází v soukromí, kde nejsou žádní svědci a kam nedosahuje žádná veřejná kontrola. Domácím násilím neoznačujeme něco, co je jednorázové a ojedinělé, ale jev, který se dlouhodobě opakuje. Skryté násilí může trvat až po několik let a skončit tragédií. Pro vytrvalost a dlouhodobost je násilí čím dál, tím více intenzivní. V takovém vztahu se často střídají fáze klidu, agrese a usmiřování, kdy se s rozvojem stávají častější fáze agrese a do pozadí přechází fáze klidu. Tímto násilím nabírá na intenzitě, které si zpočátku oběť ani nemusí všimnout.

Dalším charakteristickým znakem je nerovnost rolí ve vztahu, uplatnění moci a kontroly nad obětí ze strany pachatele. Role se v incidentech nemění a zůstává stále stejná. Násilník oběti kontroluje zejména oblast sociálních kontaktů a oblast ekonomickou, kde uplatňuje moc nad jejím každodenním životem.

Týrání probíhá uvnitř partnerského či manželského vztahu nebo v mezigeneračním vztahu mezi dětmi a rodiči či prarodiči, kteří se podílejí na společné domácnosti. Jde tedy o vzájemnou blízkost a provázanost oběti a pachatele, která probíhá nebo je již minulostí. Oběť chová k násilníkovi velmi složitý a ambivalentní postoj, kde si poškozený neví rady, zda násilníka chtít nějakým způsobem potrestat (odchodem či jinou cestou), nebo to nechat být a doufat v obrát na vztah bez násilí, což podporuje fáze klidu a usmiřování. Dalším důvodem pro měnění postojů k pachateli může být psychický nátlak, strach, zastrasování, obava z osamocení, ztráta bydlení, finanční a materiální nejistota apod. (Dufková, Zlámal, 2005, s. 8–9).

1.3 Formy domácího násilí

Zpravidla nebývá jen jedna forma domácího násilí, kterou může být fyzická, psychická, sexuální, ekonomická či jiná. Tyto druhy se také mohou kombinovat. V České republice bývá nejčastější kombinace fyzického a psychického násilí (Dufková, Zlámal, 2005, s. 7).

Dle Huňkové a Voňkové (2004, s. 58–60) do forem domácího násilí patří psychické, fyzické, sexuální, sociální a ekonomické násilí:

Psychické násilí – obsahuje veškeré slovní a citové napadání, zesměšňování, odpirání spánku či potravy, výslechy, vzbuzování strachu a vyhrožování.

Fyzické násilí – zahrnuje strkání, fackování, bití rukama nebo předměty, tahání za vlasy, kopání, pálení (cigaretou), tlučení hlavou oběti o stěnu, demolice majetku, ohrožování nožem či zbraní (Huňková, Voňková, 2004, s. 58), dále škrcení a svazování.

Sexuální násilí – pojímá vše, co oběť musí podstoupit nedobrovolně, jako je znásilnění a nucení k různým sexuálním praktikám.

Sociální násilí – chápeme jako izolaci od okolního světa, do čehož patří omezení styku s vlastní rodinou, přáteli, kontrola telefonu a osobních věcí, dokonce zákaz zaměstnání.

Ekonomické násilí – spočívá v zamezení oběti přístupu k financím či jejich získání.

Dufková a Zlámal (2005, s. 9) doplňují formy v předchozím textu ještě o **emocionální násilí**, kdy je oběť soustavně kontrolována a sledována při každém kroku, oběť je násilníkem prohlašována za blázna, obviňování, také zesměšňování, vydírání a výhrůžky, jež jsou obsahem i psychického násilí.

V zahraniční literatuře se objevuje i jiné rozdělení domácího násilí, a to běžné partnerské násilí (common) a patriarchální teror (patriarchal terrorism). Tyto dva druhy se od sebe odlišují zejména podstatou násilí a délkou trvání. Běžné partnerské násilí (common) páchají muži na ženách, často se nevyskytuje a neuplatňuje se zde fyzické násilí. Patriarchální teror (patriarchal terrorism) páchají muži na ženách, dochází k eskalaci a zahrnuje násilí fyzické, psychické i ekonomické (Lombard, Mcmillan, 2013, s. 240–244).

2 Diferenciace domácího násilí

Pro lepší porozumění projevům ohrožených osob a jejich chování, musíme znát to, čím si prošly, a proto je potřeba co nejpřesněji určit typ domácího násilí. Po stanovení určitého druhu pak můžeme pochopit chování oběti a odpovědět na otázky typu: Proč neodchází? Proč v tom zůstává? Proč chrání tyrana a bere vinu na sebe?

Pro správné vyhodnocení a pochopení domácího násilí musíme brát v potaz oba partnery a dynamiku celého vztahu. Důležitým aspektem pro domácí násilí je jednostrannost, kdy oběť prakticky nemá žádnou možnost se spolupodílet na utváření podoby vztahu. Postupem času může fyzického násilí ubývat, protože agresorovi stačí pár incidentů, kvůli kterým si nad obětí vybuduje nadvládu. Pak už agresor užívá „pouze“ psychického terorizování, kterým docílí svého cíle.

Praxe se však od teorie může lišit, není totiž vždy zcela jasný konkrétní typ domácího násilí. Tato agrese se může v průběhu času proměňovat a je třeba analyzovat průběžný vývoj partnerského soužití a chování obou partnerů. Pro takovéto posouzení z časového hlediska existuje tzv. kalendář IPV (Intimate Partner Violence), který může ukázat, že pár prošel různými typy domácího násilí, např. od konfliktního soužití až k týrání. Při posuzování konkrétních případů rozlišujeme situační vs. charakterologické násilí, epizodické vs. chronické násilí, nízká či naopak vysoká intenzita násilí, pokusy o řešení ze strany ohrožené osoby, chování násilné osoby po incidentech, startéry či spouštěče incidentů (konflikt vs. uplatňování moci a kontroly) (Asociace pracovníků intervenčních center ČR, 2016, s. 31–33).

Intimní terorismus jako klasická varianta domácího násilí

Dle Asociace pracovníků intervenčních center ČR byly dlouhodobě odborné znalosti o domácím násilí spojovány se stereotypem traumatizované a bezmocné týrané ženy, avšak postupem času, kdy zde máme oficiální instituce, které každodenně přichází do blízkého kontaktu s oběťmi, tento stereotyp neodpovídá. Toto souvisí se zavedením zákonů na ochranu před domácím násilím, jelikož nová legislativa klade důraz na včasnou intervenci a prevenci, a tudíž se v dnešní době setkáváme s jiným domácím násilím, než bylo dříve, jakožto násilí těžké, chronické a eskalující.

V knize *Mlčení bolí* je uvedený popis intimního terorismu dle Michaela P. Johnsona jako velmi traumatizující vzorec, který zahrnuje kontrolu a manipulaci s obětí. Agresor střídá fyzické násilí s emocionálním týráním a nucení do sexu bez

jakékoliv intimity. Takovéto spojení představuje záměrnou taktiku k vybudování asymetrického vztahu. Násilná osoba jedná za účelem získat či udržet kontrolu, nikoliv bez rozmyslu a pod ztrátou kontroly. Motivy agresora nelze spatřovat v impulzivité, chybějícím sebevědomí či nízké frustrační toleranci.

Charakteristický pro tento typ domácího násilí je to, že incidenty nesouvisí s neshodou mezi partnery. Oběť si nedovoluje oponovat, incidentům tedy nepředchází hádky mezi partnery a podnětem pro start mohou být jakékoliv nedůležité drobnosti.

Následky intimního terorismu se na oběti projevují v tělesné i psychosociální dimenzi, jsou závažné a komplexní. Tyto projevy označujeme jako syndrom týrané osoby či syndrom týraného partnera, což patří do tzv. viktimizačních syndromů, nikoliv do oficiální diagnostiky dle mezinárodní klasifikace nemocí. Viktimizační syndrom může u oběti zahrnovat různé klinické diagnózy, jako je posttraumatická stresová porucha, úzkostná neurotická porucha či depresivní reakce nebo „pouze“ popisný výčet následků viktimizace, které neřadíme pod konkrétní psychopatologické poruchy.

Partnerské psychické týrání

V tomto násilí převažuje hrubé psychické týrání, k fyzickému násilí dochází méně často. Z hlediska dlouhodobosti a tendencí se podobá eskalujícímu intimnímu terorismu, avšak k fyzickému násilí dochází zřídka kdy. Psychologickou podstatou je uplatňování moci a vybudování asymetrického vztahu (Asociace pracovníků intervenčních center ČR, 2016, s. 19–23).

Dysforické domácí násilí

V tomto případě se neurčuje pouze popis projevů domácího násilí, ale také se přihlíží k osobnosti agresora. Jedná se tedy o specifickou variantu odvozenou od osobnostního typu násilné osoby. U intimního terorismu a partnerského psychického násilí je hlavním motivem násilníka uplatnění kontroly a moci nad obětí, naopak u dysforického typu domácího násilí je stěžejním problémem závislá osobnost tyrana, který trpí neustálými obavami z opuštění. Opuštění se snaží vyhnout neúměrnou kontrolou a porušováním hranic, což narušuje dynamiku ve vztahu mezi distancí a intimitou. U tohoto typu převažují v roli oběti ženy. Ty se pak rozrušenou dynamiku snaží urovnat, čímž se závislý a frustrovaný partner emocionálně vypudí k prudké fyzické agresi.

Dysforické domácí násilí se nejvíce podobá partnerskému psychickému násilí, avšak při vypjatých situacích či rizikových faktorech toto násilí může sklouznout do podoby intimního terorismu. Mezi nejčastější faktory spadá např. pokus týrané partnerky opustit partnera, ztráta zaměstnání či dekompenzace narušené osobnosti.

Situační párové násilí

Situační párové násilí zahrnuje takové projevy, které jsou spojeny s vyhocenými konflikty mezi partnery. V tomto případě tedy nelze mluvit o získání vztahové kontroly a moci nad druhým, ale o zajištění krátkodobé kontroly spojené s řešeným problémem. Tento typ domácího násilí převažuje nad ostatními.

Pro situační párové násilí je charakteristická nízká míra incidentů s dlouhými klidovými fázemi, přičemž nedochází k eskalaci. Zásadními rozdíly mezi situačním a charakterologickým násilím jsou startéry a motivace k použití násilí (Asociace pracovníků intervenčních center ČR, 2016, s. 23–29).

Separáčnické násilí

Separáčnickým násilím rozumíme agresi v době rozvodu či rozchodu dvou partnerů, kdy jde o konfliktní a náročné ukončování vztahu. Zásadním rozdílem je pak to, zda byl vztah již předtím zatížen nějakým druhem domácího násilí nebo se ve vztahu žádná forma domácího násilí nevyskytovala a vztah byl v pořádku bez jakýchkoliv nápadností.

Pro vztah bez předcházejícího násilí a agrese teoretikové prosazují pojem *separací podnětené násilí*. Touto separací podnětené násilí probíhá jako střet dvou konfliktních stran a po ukončení vztahu obvykle utichá.

Důležité je v těchto případech rozlišit separáčnické násilí jako pokračování předcházejícího domácího násilí se separací podněteným násilím zejména pro praktické důvody. Separáčnické násilí jako takové má úplně jinou dynamiku, a právě v případech obecného (situačního) párového násilí dochází v době separace k vystupňování násilných incidentů. Pokud jde o intimní terorizování či nátlakové kontrolující násilí, hrozí zde, že může separáčnické násilí dojít až k likvidačním útokům na oběť, která se chystá odejít. Z praktického hlediska zejména pro policii je rozlišení těchto dvou forem násilí nutné pro vyhodnocení, zda poskytnout oběti krátkodobou ochranu či vykázat agresora.

Nátlakové kontrolující násilí

V tomto případě jde o formu psychického násilí, kde je typický neustálý nátlak a z normy vybočující kontrola vůči oběti. Nevyskytuje se zde klasický cyklus se střídajícími se fázemi, ale průběžné projevy zastrašování, upírání potřeb, izolace od okolního světa, emocionální zneužívání, ekonomické zneužívání, vyhrožování a další. Takové projevy pak vedou ke zřejmé vztahové asymetrii, kdy násilná osoba vnutí slabšímu partnerovi pozici podřízeného, který musí ve všem žádat o souhlas, včetně intimity.

Fyzické násilí v tomto vztahu nebývá moc časté. Ve většině případech se setkáváme s jedním až dvěma incidenty na počátku, které budoucí oběť natolik vyleká, že už pak stačí „jen“ vyhrožování a jiné formy nátlaku.

Oběť ztrácí svobodu, sebedůvěru, vlastní hodnotu, má obavy a strach z násilníka, může být depresivní, v závažných případech dochází až k post traumatu. Soustavné terorizování může z dlouhodobého hlediska způsobit řadu psychických potíží, jako je např. úzkostně depresivní porucha. To však nemusí být pro právní posouzení nejpádňějším argumentem. Důležitým faktorem je vyhodnocení intenzity duševního násilí, kde je možné dokázat, že oběť zcela úplně ztratila možnost volby v běžných aktivitách, a tím tak násilná osoba snížila kvalitu života u oběti, popřípadě i u dětí. Z toho vyplývá, že agresor učinil společné soužití cíleně nesnesitelným.

Násilí iniciované ženou a interaktivní násilí kontrolované mužem

Násilí iniciované ženou spočívá v tenzi ženy, která není spokojena s tím, jakým způsobem její partner (ne)zabezpečuje rodinu. Dochází k výčítkám, nadávkám, zdůrazňování neschopnosti muže, celkové agresi, čímž chce žena partnera vyprovokovat k nějaké aktivitě.

Interaktivní násilí kontrolované mužem pak začíná hádkami, které způsobují vzájemné napadání mezi oběma partnery. Takové chování se v průběhu vztahu opakuje, jde tedy o opakující se násilí, avšak bez přítomnosti týrání (Asociace pracovníků intervenčních center ČR, 2016, s. 26–29).

3 Faktory podmiňující vznik domácího násilí

Příčinou je spousta faktorů, které na sebe navzájem působí. Z části se může jednat o chování naučené v dětství jako způsob řešení problémů v původní rodině, celospolečenské negativní vlivy, jež zahrnují míru tolerance k problematice, nedostatek pomocných služeb, nezaměstnanost, sociální izolace, složité životní situace, neschopnost ovládat své chování, vliv alkoholu a návykových látek a další (Vitoušová, Vedra, 2009, s. 2).

3.1 Rizikové faktory

Pohlaví

Častým a významným rizikovým faktorem je pohlaví, které vede k nerovnováze jak fyzické, psychické, sociální, tak ekonomické. Z důvodů genderových stereotypů, výchovy a předpokladů, jak se muž a žena mají chovat, dochází k většímu počtu násilných mužů a žen v roli obětí. Při výchově chlapců je kladen důraz na potlačování emocí, samostatnost, zdravou agresi a asertivitu, což může zapříčinit tendence k uvolnění napětí násilím.

Agresori často mají extrémně tradiční názory na role mužů a žen. Ženy, dle agresorů, se mají starat o domácnost, muži mají rodinu zabezpečit a vést ji. Tato tvrzení jsou historicky podmíněna nerovnoprávným postavením žen a mužů ve společnosti (Kozlová, Tóthová, Kahoun, 2003, s. 27–28).

E. Švarcová ve svém učebním textu *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie* (2009, s. 92) uvádí další významné rizikové faktory, kterými jsou společnost, rodina, osobnost agresora a různé stresové situace:

Společnost

Problémem ve společnosti je míra tolerance domácího násilí, lhostejnost a zlehčování problémů, tabuizace, zakořeněné genderové stereotypy jakožto vůdčí role muže v rodině.

Rodina

V rodině může docházet k transgeneračnímu přenosu násilnických vzorů při řešení konfliktů, identifikaci s agresivním chováním. Pokud je v rodině otec dominantní a násilnický, může to u dívek vyvolávat tendence se ztotožnit s rolí oběti již v dětství.

Osobnost agresora

Osobnost agresora může zahrnovat zvýšenou agresivitu, sklony k neadaptivnímu chování, závislost na alkoholu a různých návykových látkách, psychické problémy a nemoci.

Stresová situace

Ztráta zaměstnání, problémy s financemi, konflikty v práci apod. vyvolává vysokou míru stresu, který si agresor vybíjí na oběti (Švarcová, 2009, s. 92).

Vargová, Pokorná, Toufarová (2000, s. 115) doplňují podmiňující faktory pro vznik zejména partnerského násilí dle Gjuričové a její kolegů: **mladší věk** v rozmezí 18 až 30 let, **chudoba, kriminalita, etnika, nezaměstnanost, drogová závislost, základní vzdělání a nesezdané soužití**.

3.2 Teorie příčin

Mezi první teorie příčin, tzv. tradiční teorie se řadily pouze jednofaktorové teorie, které M. Huňková a J. Voňková v knize Domácí násilí v ČR z pohledu práva považují dnes již za překonané. I přesto, že jsou vysvětlení už jiná, stále u někoho přežívá názor, který např. obviňuje oběť domácího násilí. Teorie vycházejí z přesvědčení, že se domácí násilí může odehrávat pouze v patologických a rizikových rodinách a zaměřují se pouze na individuální charakteristiky násilníka a oběti, jakými může být sklon k nadužívání alkoholu, psychopatologická diagnostika apod., přičemž opomíjí vliv širších strukturálních a společenských faktorů.

Mezi tradiční teorie patří psychiatrické a psychologické modely, teorie cyklického násilí, sociologické výklady a feministické teorie.

Psychiatrické a psychologické modely

Psychologické a psychiatrické výklady vidí oběť a jejího násilníka jako patologické osobnosti, kdy je oběť masochisticky orientovaná a násilník sadisticky zaměřený. Často teorie zdůrazňuje provokaci a podněcování ze strany postiženého a přesvědčení, že si trest za své chování zaslouží.

V této spojitosti jsou i předpoklady, že mají šikanovaní jakýsi požitek z násilí na nich konaném. Z toho vyplývá již zmíněný názor, kdy si za domácí násilí může postižený sám či si ho dokonce zasloužit. Zasažený je dle této teorie odpovědný za špatný výběr protějšku, neschopnost si udržet funkční rodinu, požitek z násilí, selhání ve vztahu a neschopnost ze vztahu odejít (Huňková, Voňková, 2004, s. 47–50).

Střílková a Fryšták (2009, s. 16–17) doplňují orientaci na patologickou osobnost oběti a násilníka v předchozím textu o příčiny v povahových zvláštностech agresora, mezi které patří stres, alkohol, drogová závislost, psychická porucha, v povahových zvláštностech oběti, která má velmi nízké sebevědomí.

Teorie cyklického násilí

Tento výklad vysvětluje násilí jako naučené chování, kde došlo k transgeneračnímu přenosu. Může se jednat o dítě přímo zasažené i přihlížející, které v dospělosti v naučeném chování pokračuje na partnerovi nebo také na dítěti. Dle většiny názorů neexistuje vysvětlení, proč se některé děti násilníky stanou a ostatní této problematice naopak nepropadnou. Není přítomen žádný důkaz, který by potvrdil násilí jakožto naučené chování.

Sociologické výklady

Sociologické teorie kritizují psychologické a psychiatrické teorie, avšak oba přístupy selhávají stejným způsobem při aplikaci na konkrétní vztahy.

Klade se zde důraz na sociální stres jakožto základní příčinu domácího násilí, dalším společným faktorem je nezaměstnanost, nízké platové ohodnocení či špatné bydlení. Tímto existenci násilí v ostatních vrstvách společnosti, kromě sociálně hendikepovaných, posouvají do pozadí a opomíjejí její problematiku.

Velkým úskalím sociologických výkladů je tendence omlouvat chování agresora, který se chová násilnicky jen proto, že na něj společnost klade obrovský tlak.

Feministické teorie

Feministických teorií existuje spousta, avšak všechny mají společnou myšlenku vyplývající z důsledku boje o moc. Domácí násilí je zde chápáno jako nerovnováha v partnerském vztahu, která vychází z historického kontextu postavení žen a mužské dominance v rodině.

Tyto teorie bezpodmínečně bojují proti názorům, které domácí násilí pokládají na čistě soukromou záležitost a upozorňují na selhávání různých pomáhajících organizací při ochraně žen.

Násilníkem je zde pouze muž, který je zvýhodněn svou mocí, udržením genderových rolí a zanecháním ženám podřízenou roli v naší společnosti zaměřené na heterosexuální. Tento názor však opět opomíjí existenci násilí na ostatních, tzn. na seniorech, homosexuálních párech, dětech a jiných. Je zde snaha o zasazení do sociálního prostředí, které poskytuje základní rizikové faktory, na druhou stranu však zapomínají na vliv individuálních faktorů v soukromých vztazích (Huňková, Voňková, 2004, s. 50–53).

Multifaktoriální teorie

Nejznámější, převažující moderní teorií je kombinace všech různých modelů, která udává čtyři roviny příčinných činitelů domácího násilí.

První rovinou jsou makrosystémové příčiny, kdy je domácí násilí podmiňováno společenskými normami, předsudky, reakcí společnosti na domácí násilí a patriarchální strukturou hodnot, tzn. nadvláda muže a jeho vůdčí role ve společnosti.

Druhou rovinou rozumíme ekosystémové příčiny, kde „jde o působení formálních i neformálních struktur a situací, kdy příčinu spatřujeme v životním a sociálním okolí jedinců“, např. nízké platové ohodnocení, nízké vzdělání, nezaměstnanost, nedostupnost k sociálním sítím, patří sem zde i reakce institucí na domácí násilí.

Třetí rovinou chápeme mikrosystémové příčiny, které se týkají vztahů v rodině, ve které se všichni navzájem ovlivňují a znají svá slabá místa.

Mezi poslední příčiny řadíme ontogenetické příčiny, jež berou v potaz individuální charakteristiku pachatele a oběti a jejich vzájemné působení (Střílková, Fryšták, 2009, s. 17), (Čírtková, 2008, s. 42).

3.3 Fáze domácího násilí

Domácí násilí není jednorázové a ojedinělé, jak jsem již zmiňovala. Dělí se na tři etapy, které se dlouhodobě opakují: fáze klidu, fáze agrese a fáze usmiřování. Tyto opakující se cykly se označují za „kruh domácího násilí“ nebo „spirála násilí“. První náznaky jsou nenápadné a oběť si jich nemusí všimnout, často je pak těžké určit, kdy vlastně násilí začalo. Každý vztah má jiný průběh, avšak existují společné rysy, které má každý stejné.

Střílková a Fryšták (2009) na rozdíl od Dufkové a Zlámala (2005) dělí fáze na fázi vytváření napětí, období týrání a fáze tzv. „líbánek“ a usmiřování. Tyto fáze se cyklicky opakují, avšak vždy dochází k větší intenzitě a zvětšuje se poměr délky období týrání na úkor fáze „líbánek“.

První fáze vytváří napětí, kdy je agresor podrážděný, žárlivý, podezřivý, kritický, oběť se mu snaží vyhovít, ustoupit, dělat radost a tím se vyhnout konfliktu.

Druhá fáze je období týrání, v němž násilník ztrácí kontrolu nad svým chováním a objevuje se fyzické a psychické týrání, oběť má strach, cítí zlobu, zároveň bezmocnost.

Třetí fáze usmiřování se také nazývá jako fáze „líbánek“, kde dochází k omluvě, slibům, že se násilí už nebude opakovat, pocity viny, vyznávání lásky, oběť věří a doufá (Střílková, Fryšták, 2009, s. 16).

4 Násilné osoby a agresivní chování

Pojmy násilí a agrese jsou běžně užívány jako slova stejného významu, ovšem toto vymezení je velmi zjednodušené a zavádějící. Násilím sice označujeme jakékoli záměrné ubližování, tedy jakoukoli agresi, rozdíl je však v závažnosti důsledků (Lovaš, 2010, s. 13).

Příčiny násilného chování jsou různé a vysvětlit, proč někteří jedinci mají k násilí větší sklony než jiní, je obtížné. Násilí může být pro některé reakcí na stresové situace, pro někoho je to životní styl, další mohou být predisponováni specifickou poruchou osobnosti apod. Mezi nejčastější zdroje násilného chování řadíme těžký stres či spolupůsobení několika stresujících okolností, frustrace, ohrožení, charakteristiky vztahu, partnerské neshody, boj o moc, vzory a modely chování, identifikace s agresorem, alkohol a drogy, zdravotní indispozice (systémové poruchy), neurologické poruchy (např. zranění hlavy, cévní mozková příhoda, epilepsie, demence, infekce centrálního nervového systému), poškození mozku nebo jeho dysfunkce, psychická onemocnění, poruchy osobnosti či velká tolerance společnosti vůči násilí (Špatenková, 2011, s. 61). Špatenková (2011, s. 61–64) popisuje nejčastější zdroje násilného chování následovně:

Těžký stres či spolupůsobení několika stresujících okolností

Některé stresory, zejména chronické, se mohou stát spouštěčem násilného chování. Jedná se zejména o vážné finanční problémy, dluhy, nezaměstnanost, problémy v zaměstnání, ztráta nebo změna domova, nehoda či vážná nemoc, zatčení členy rodiny, úmrtí blízké osoby, nečekané a neplánované těhotenství, rozvod nebo rozchod, problémy s dětmi (např. výchovné, dítě zneužívající návykové látky), problémy s příbuznými, partnerské neshody, sexuální problémy a problémy s identitou a další.

Frustrace

Jedinec může být frustrován neuspokojující prací, být silně nespokojen se stávajícím vztahem či stereotypem života, nevidí žádnou perspektivu, nemá životní cíl a neví, jak z toho ven. Frustrace pak vyvolává vztek a pohotovost k agresivnímu chování, která však nemusí vyústit v otevřené násilí. V tento moment záleží na

okolnostech, vlastnostech jedince, na sociální situaci, a především na tzv. frustrační toleranci, která je u každého zcela jiná.

Agrese nemusí být vždy namířena proti osobám, které jsou příčinou frustrace (zejména pokud by jednání mohlo jedinci sociálně uškodit), ale může být směřována na úplně jiného jedince, zpravidla někoho slabšího nebo vůči násilné osobě v podřízeném (asymetrickém) vztahu, např. dítě vůči rodiči. Tento jev psychologové nazývají jako přepojení, přemístění agrese a vysvětlují tím, proč lidé frustrovaní ekonomickými nebo sociálními záležitostmi často obrazejí svou zlost vůči svým blízkým.

Ohrožení

Ať už výstraha fyzická při hrozícím zranění nebo psychologická při odmítnutí, může vést k násilné obranné reakci. V případě vzájemného násilí může být hrozba reálná, častěji se však jedná o anticipaci hrozby nebo prožívání pocitu ohrožení sebe samého bez zřejmé příčiny. Násilí pak začíná v bodě, kdy je osoba přesvědčená o reálném nebezpečí.

Charakteristiky vztahu

Poměr mezi násilnou osobou a osobou ohroženou je do jisté míry ambivalentní. Na jedné straně si partneři nedokážou představit život bez sebe a je zde velká intenzita, naopak na druhé straně si jsou oba vědomi, že je mezi nimi něco nezdravého a nenávistného. Jejich vztah je spíše vztahem závislosti, kdy nemohou žít spolu ani bez sebe a navzájem se potřebují. Takovéto prvky závislosti lze identifikovat i ve spojitosti rodič-dítě, mezi sourozenci, ale také v bývalých partnerských vztazích.

Partnerské neshody

Téměř každé soužití přináší určitý stereotyp a stres. Zatímco jsou někteří schopni se s tím vyrovnávat zdravým způsobem, jiní se v reakci na stres uchylují k násilí. Určité situace, např. hospodaření s penězi, způsob trávení volného času, rozdělení domácích prací, frekvence sexuálního života, kázeň dětí a jejich výchova, se v některých rodinách mohou stát velmi konfliktními. Čím dlouhodobější a větší jsou konflikty mezi partnery, tím větší je pravděpodobnost, že dojde k domácímu násilí.

Boj o moc

Strach z bezmoci a boj o moc jsou silnými spouštěči agresivního chování, a to nejen v partnerském vztahu. Optimálně by se osoby sdílející společnou domácnost měli spolupodílet na rozhodování, vzájemně se respektovat a akceptovat stejnou měrou. Pokud tomu tak není, druhá osoba se stává bezmocnou a zranitelnou. V takovém případě se pak může snadno stát, že ten, kdo disponuje mocí, může svou dominanci zneužít. Ten, kdo se stává bezmocným, se snaží bránit, získat svou moc zpět, a tak vznikají situace plné napětí. Nežádoucí formy chování jsou vyjádřením snahy získat nad druhou osobou moc a kontrolu.

Vzory a modely chování

Pokud násilná osoba vyrůstala v prostředí, kdy bylo agresivní chování na denním pořádku, násilí začala akceptovat a později přijala za své. V naší společnosti je násilí všudypřítomné a bagatelizované. Jedinec obklopen násilím se rychle a snadným způsobem naučí, že násilným chováním může řešit mnohé problémy, a tím také ventilovat své emoce. Nejrizikovějším prostředím je prostředí rodinné, kdy ostatní členové rodiny, zejména děti, ho akceptují jako běžný vzorec chování.

Identifikace s agresorem

Identifikace s agresorem nastává v případě, kdy byla násilná osoba v dětství opakovaně fyzicky trestána a zažívala pocit slabosti a bezmoci. To se jí vrylo do paměti v takové míře, že se tento týraný jedinec vyrovnává s pocity viny a beznaděje silou a agresí, a proto se stává násilnou osobou.

Alkohol a drogy

Návykové látky, zejména alkohol, jsou nezdědka přítomny před samotným incidentem. Násilné osoby alkohol konzumují pro uklidnění nebo naopak k získání odvahy. Vzájemný vztah mezi návykovými látkami a násilím je v různých zdrojích vysvětlován odlišně. Dle jedné hypotézy alkohol agresivní chování spouští, podle jiné pouze umožňuje a redukuje zábrany a strach ze sociálních a fyzických následků agrese. Nelze opomenout, že alkohol patří mezi oblíbené alibi pro prominutí násilného chování, kdy je takové chování přisuzováno spíše alkoholu než samotné osobě, která by byla jinak sociálně stigmatizována.

Poškození mozku nebo jeho dysfunkce

Násilí související s poškozením mozku je často nečekané, explozivní a zřídla izolované. Takový jedinec mívá za sebou dlouhou historii násilného chování, např. bezdůvodné napadání jiných osob či epizody sexuálního obtěžování. Za určitých okolností je toto chování doprovázeno záchvaty paniky, epileptickými záchvaty či ztrátou paměti.

Psychická onemocnění

Některé psychické nemoci a různé psychózy mohou být doprovázeny epizodami násilí nebo sklonem k násilí. Lidé, kteří mají vážnější psychiatrickou diagnózu někdy bývají dezorientováni a zmateni, jednají impulzivně a mohou ztratit kontrolu nad svým chováním, zejména za okolností a v situacích, ve kterých je možnost si je špatně interpretovat a vidět je jako nebezpečí a hrozbu pro sebe sama nebo pro okolí. Jiní mohou slyšet hlasy, které je nutí udělat něco špatného (Špatenková, 2011, s. 61–64).

Poruchy osobnosti

„V souborech násilníků evidovaných oficiálně (soudně) nebo viktimologicky (na základě výzkumů obětí domácího násilí) bylo v mnoha studiích zjištěno vysoké procento výskytu poruch osobnosti, jejichž symptomy vykazovalo až 80 % násilníků zkoumaného vzorku.“ (Čírtková, 2008, s. 37). Nejrizikovější skupinou jsou lidé s antisociální poruchou osobnosti, kteří se často chovají podrážděně a agresivně, a to nejen v prostředí domova. Takoví lidé netrpí výčitkami svědomí a své chování považují za zcela odůvodněné a oprávněné (Špatenková, 2011, s. 65).

5 Následky domácího násilí

Jelikož jsou oběti domácího násilí opakovaně psychicky, fyzicky i sexuálně zraňovány, můžeme je dle Čírtkové (2000) označit jako tzv. mnohonásobné oběti. Takové oběti natolik zraňující osobě důvěřovaly, že s ní navázaly pevný partnerský vztah nebo je pojí nějaký příbuzenský poměr a žijí ve společné domácnosti. Domácí násilí, ať už v menším či větším měřítku, má téměř vždy devastující následky jak na fyzický, tak i psychický stav oběti. To, co má snad největší vliv na ohroženou osobu je těsná provázanost, mnohdy až závislost na agresorovi (Ševčík, 2011, s. 42).

5.1 Syndrom týrané osoby

Vzhledem k opakování incidentů a konfliktních událostí a jejich dlouhodobosti, se často setkáváme s rozvojem tzv. syndromu týrané osoby, respektive tzv. syndromu týraného partnera. První označení pro tuto problematiku užila Walkerová (1979, 1984) jako tzv. syndrom týrané ženy, který se však postupem času vyvrátil, kdy odborníci připustili, že týrané nejsou pouze ženy jako partnerky, ale týranými mohou být jiné osoby. „*Syndrom týrané osoby je definován jako soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, jež vedou ke snížené schopnosti daného jedince efektivně reagovat na prožívané násilí.*“ Do takového syndromu řadíme různé projevy, které rozdělujeme do kategorií: symptomy posttraumatické stresové poruchy, naučená bezmocnost, sebezničující zvládací strategie (Ševčík, 2011, s. 42–43).

Symptomy posttraumatické stresové poruchy

Mezi symptomy posttraumatické stresové poruchy u týraných osob patří znovuprožívání traumatických situací, tzv. flashbacky, poruchy spánku v podobě agresivních snů či nočních můr, dále také poruchy příjmu potravy. Jedinci jsou emocionálně vyčerpáni a vysílení, zejména z neustálých odezev úzkostí, deprese, strachu, viny a studu v době násilí, což je podobné účinkům tzv. brainwashingu (vymývání mozku), kdy je člověk prakticky izolován od jakékoliv sociální opory. Násilná izolace má pak za důsledek hypersuggestibilitu, tj. extrémně snadná ovlivnitelnost, dále zkreslenou vnímavost. Agresoři pak poskytují jediné potvrzení hodnoty oběti, a to nestálé, proměnlivé a ohrožující zacházení s chvilkovými laskavými pohyby. Násilná osoba je tímto paradoxně jediná, kdo se o oběť alespoň nějakým způsobem stará a jeví občasný zájem.

Týrané osoby se potýkají se zvýšenou vznětlivostí, přecitlivělostí, obsesí, panikou, nervozitou, hyperaktivitou a sníženým sebevědomím, nebo naopak s apatií a netečností. Často u osob ohrožených domácím násilím sledujeme neschopnost spontánně ventilovat negativní emoce, zejména hněv a vztek. Dále mají jedinci tendence vyhýbat se konfliktům, což je velmi nápadné při kontaktu s nějakou autoritou, kde se projevuje nápadná vstřícnost, submisivita, neprůbojnost a za každou cenu se snaží vyhovět. Takového chování si můžeme všimnout i při kontaktu s pracovníky pomáhajících profesí. Rovněž jsou přítomny pocity bezmoci, strachu, deprese, ztráta síly, moci a kontroly nad svým životem. U týraných osob se objevuje disociace jako psychický mechanismus, který zabraňuje plné prožívání psychické i fyzické bolesti. Disociace se může projevit několika způsoby, např. necitlivostí na bolest, otupením či dokonce vymazáním pocitů, ztrátou paměti, v nejhorších případech jde o tzv. mnohočetnou osobnost. V praxi se nejčastěji setkáváme s úzkostmi a depresemi.

Naučená bezmocnost

Po několika neúspěšných pokusech oběti odejít ze vztahu nebo si najít nějakou pomoc, ať už kvůli selhání systému či kvůli jiným faktorům, se u týraných osob vyvíjí stav naučené bezmocnosti. Jedinci se utvrzují v tom, že žádná jejich reakce nevede k žádným pozitivním závěrům a stávají se tak pasivními, v násilné situaci se spíše naučí přežívat, a tak přestávají situaci jakkoli řešit nebo se snažit z ní nějak uniknout.

Naučená bezmocnost jde ruku v ruce s extrémně sníženým sebevědomím a sebeúctou, oběť ztrácí respekt sama k sobě. Se ztrátou vlastní hodnoty se projevuje nerozhodnost, nejistota, neschopnost se radovat ze života, ztráta životních iluzí a osobních perspektiv a pokřivení běžných měřítek. Týraná osoba přestává vědět, zda je normální šikanování snášet, není si jistá hodnocením okolí a je plně oddaná svému trýzniteli.

Důležitým aspektem při prvních incidentech násilí jsou prvotní reakce oběti. Ukazuje se, že osoby, které zareagovali již v počátku aktivně a začaly klást podmínky ohledně dalšího vývoje vztahu a hrozily se zveřejněním, jsou později schopny efektivněji reagovat na stupňující se násilí a snaží se situaci řešit vyhledáním pomoci, např. v intervenčním centru. Naopak ti, kteří aktivně nereagovali a byli spíše pasivními k prvním incidentům násilí, je zvýšená pravděpodobnost dlouhotrvajícího zneužívání.

V takovém případě oběti vyhledávají pomoc až v okamžiku, kdy jim jde o život. U těchto obětí existuje vysoké riziko impulzivního a zoufalého útoku na agresora.

Sebezničující zvládací strategie

Po několika neúspěšných pokusech vztah opustit a v důsledku dlouhodobého setrvání může oběť získat dojem, že nemá jinou možnost než zůstat. Může mít také strach z ublížení na zdraví, kdy jde o holý život, nebo prostě nemá možnost kam jít. Pro zvládnutí takovéto reality pak oběť volí sebezničující zvládací strategie, mezi něž patří alkohol, drogy, sebevražda, dokonce i vražedné tendence, kdy oběť myslí na zavraždění svého agresora.

U dlouhotrvajícího týraní se objevují sebezničující reakce v podobě popírání viny útočníka (oběť omlouvá agresorovo chování a připisuje příčinu například nezaměstnanosti, nemoci, alkoholu nebo se sama činí odpovědnou za spuštění násilí), minimalizace násilí (redukuje strach z budoucího vývoje situace), bagatelizace následků, popírání viktimizace (zranění vysvětlují nepravými důvody) či odmítání možnosti pomoci (Ševčík, 2011, s. 43–44).

Ludmila Čírtková (2008, s. 27) upozorňuje, že se syndrom týrané osoby nemusí projevit u každého. Každopádně jakékoli důsledky domácího násilí zhoršují nejen kvalitu života ve všech oblastech, ale také jiných zainteresovaných účastníků, nejčastěji dětí jako svědků domácího násilí (Ševčík, 2011, s. 44–45).

Pokud se syndrom týrané osoby projeví, pro jeho odstranění je třeba nejprve oddělit oběť od agresora, k čemuž je zpravidla potřeba vnější pomoc. Dále je nutností změnit týrané osobě její negativní očekávání, znovunavrátit sebedůvěru a pomoci jí opět získat pocit kontroly nad svým životem, to vše s pomocí např. poradenství či psychoterapie (Buriánek, Podaná, 2006, s. 28).

5.2 Stockholmský syndrom

Dle některých výzkumníků se v určitých případech objevují psychické změny u obětí domácího násilí konceptem traumatické vazby, do čehož lze zařadit tzv. stockholmský syndrom. Jedná se o existenci „*silné pozitivní emotivní vazby v podmínkách opakovaného týrání*“. Tento jev byl častokrát popsán u dětí týraných rodiči, vězňů v koncentračních táborech, rukojmích, členů některých sekt a dle Duttona (1981) se může objevit i u obětí domácího násilí. Podmínkou pro vytvoření takové vazby je výrazná nerovnováha moci, při níž vzniká silná závislost týraného na dominantním jedinci, společně se střídajícím se obdobím týrání a obdobím klidu, tedy normálního chování (Buriánek, Podaná, 2006, s. 28).

5.3 Sociální dopady domácího násilí

Mezi sociální následky řadíme ztrátu zaměstnání, bydlení a ztrátu sociálních kontaktů. Právě často zejména ztráta bydlení a finančního zabezpečení jsou významnou překážkou při opuštění násilného partnera (Buriánek, Podaná, 2006, s. 26), (Bednářová, 2009, s. 16, 26).

Ztráta zaměstnání

Jedním ze sociálních následků je ztráta zaměstnání společně s ekonomickou situací oběti, která bývá po opuštění partnera složitá. V průběhu vztahu může být oběť mnohokrát v pracovní neschopnosti kvůli různým zraněním či kvůli dlouhodobému špatnému psychickému naladění, kdy se oběť nesoustředí a neodvádí kvalitní práci. V takových případech nastává ukončení pracovního poměru (Buriánek, Podaná, 2006, s. 26), (Vargová a kol., 2008, s. 123–124).

Ve vztahu se také může objevovat již zmíněné ekonomické násilí, které spočívá v zamezení oběti přístupu k financím či jejich získání (Huňková, Voňková, 2004, s. 60).

Ztráta bydlení

Při opuštění partnera může hrát významnou roli i ztráta bydlení. Zpravidla musí odejít oběť z domu, jelikož je násilníka složité vyhnat. V některých případech je touha po odchodu tak silná, že je oběť schopna agresorovi přenechat svůj majetek, aby se s dotyčným již nemuseli setkat. Novým bydlením pak může být přístřešek příbuzných nebo azylové domy (Vargová a kol., 2008, s. 110).

Ztráta sociálních kontaktů

V některých případech se setkáváme s tím, že byla oběť částečně nebo zcela izolovaná. Během doby ve vztahu postupně ztratila většinu svých sociálních kontaktů a známé a přátele má spíše společné s agresorem (Bednářová, 2009, s. 16).

Násilná osoba často využívá svých manipulativních schopností, kdy zpochybňuje kvality a osobnost druhých, právě přátel a rodiny oběti, překrucuje jejich výroky, a tak se oběť může sama přesvědčit o ukončení vztahu s dotyčnými (Bednářová, 2009, s. 26).

Oběť tak nemá možnost porovnávat své prožívání situace s názorem nestranného člověka a ztrácí tak pohled na to, co je ve vztahu normální a co již není. Násilí se tímto způsobem stává normou, přičemž si je oběť jistá, že je násilí zasloužené. Veškeré úsilí pak dává týraná osoba do předcházení různých konfliktních situací a do zlepšení vztahu (Bednářová, 2009, s. 16).

Metodologická část

6 Výzkumné šetření

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na kvalitativní šetření na základě polostrukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Byl proveden předvýzkum, kdy jsem zjišťovala, zda bude potřebné množství respondentek ochotné mluvit o tak citlivém tématu. Výzkumné šetření bylo realizováno osobním kontaktem v bezpečném prostředí. Při kladení otázek jsem zvolila tykání pro příjemnější a osobitější atmosféru mezi výzkumníkem a dotazovaným.

6.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem bakalářské práce je s oporou odborné literatury a vlastním empirickým šetřením popsat významné faktory, které mají vliv na fenomén domácího násilí.

Díličními cíli práce je ověřit a blíže popsat:

- příčiny domácího násilí
- míru sociální izolace
- proces opuštění násilného partnera (uvědomění situace, vliv blízkého okolí, krizová intervence)
- důvody případného znovunavázání vztahu
- dopady domácího násilí

6.2 Výzkumný soubor

Výzkumné šetření bylo záměrně realizováno na vybraných ženách, které si prošly domácím násilím. Celkem bylo osloveno dvanáct žen a čtyři muži, z toho jsem si do rozhovoru vybrala pět žen. S ohledem na danou problematiku, ve které jsou častějšími oběťmi ženy a s ohledem na omezený rozsah práce jsem si zvolila pouze ženy. Respondenti byli osloveni prostřednictvím Facebooku, z toho první polovina v soukromé skupině, kde jsou tématem psychické problémy, na druhou polovinu jsem dostala kontakt. Oslovila jsem je s prosbou o účast v rozhovoru na téma „Domácí násilí jako sociálně patologický jev“, který bude sloužit jako podklad pro empirickou část bakalářské práce.

Popis respondentů byl získán pomocí následujících otázek v průběhu rozhovoru:

- Jaká forma násilí se ve vztahu vyskytovala?
- Jak dlouho násilí trvalo?

Respondent 1 (R1): TO1: psychické, fyzické, sociální, TO2: 2 roky

Respondent 2 (R2): TO1: psychické, fyzické, sexuální, sociální, TO2: 1, 5 roku

Respondent 3 (R3): TO1: psychické, fyzické, sociální, TO2: 2 roky

Respondent 4 (R4): TO1: psychické, jedno fyzické napadení, TO2: 7 let

Respondent 5 (R5): TO1: psychické, fyzické, TO2: 3 roky

6.3 Výzkumné otázky a výzkumný problém

Výzkumný problém: Popis významných faktorů, které mají vliv na fenomén domácího násilí.

Pro výzkumné šetření byly stanovené následující výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka (HVO): Jaké významné faktory ovlivňují fenomén domácího násilí?

Dílčí výzkumná otázka 1 (DVO1): Jaké jsou příčiny domácího násilí?

Dílčí výzkumná otázka 2 (DVO2): Jaká byla míra sociální izolace?

Dílčí výzkumná otázka 3 (DVO3): Jak probíhal proces opuštění násilného partnera?

Dílčí výzkumná otázka 4 (DVO4): Jaké byly důvody pro znovunavázání vztahu s partnerem po odchodu?

Dílčí výzkumná otázka 5 (DVO5): Jaké dopady způsobilo domácí násilí?

K následujícím dílčím výzkumným otázkám bylo vytvořeno 16 tazatelských otázek (TO) pro získání dat k výzkumnému šetření.

DVO1: Jaké jsou příčiny domácího násilí?

- **TO1:** Vidíš nějaké příčiny toho všeho, co se stalo? V sobě, v partnerovi nebo v okolí?

DVO2: Jaká byla míra sociální izolace?

- **TO2:** Jak velká byla u Tebe míra sociální izolace?
- **TO3:** Zakazoval Ti bývalý partner/manžel styk s vlastní rodinou či přáteli, kontroloval Ti telefonu a další osobní věci, měl připomínky k Tvému zaměstnání či Ti dokonce zakázal chodit do zaměstnání?
- **TO4:** Bránila ses tomuto nějak?
- **TO5:** Vysvětloval Ti důvod tohoto jednání?

DVO3: Jak probíhal proces opuštění násilného partnera?

- **TO6:** Kdy sis uvědomila, že jsi oběť? Cítila ses jako oběť?
- **TO7:** Při jaké situaci ses rozhodla, že partnera/manžela opustíš? Co bylo hlavním důvodem?
- **TO8:** Měl na Tebe někdo při tomto rozhodnutí, že partnera/manžela opustíš, vliv?
- **TO9:** Jak opuštění probíhalo? Bylo konfliktní?
- **TO10:** Jak se partner/manžel choval, když se dozvěděl, že se ho chystáš opustit?
- **TO11:** Jaké byly Tvé pocity při opuštění partnera?

DVO3: Jaké byly důvody pro znovunavázání vztahu s partnerem po odchodu?

- **TO12:** Vrátila ses někdy k bývalému partnerovi/manželovi po tom, co se Ti ho podařilo opustit?
- **TO13:** Kolikrát?
- **TO14:** Co Tě k tomu vedlo? Jaké jsi měla důvody?

DVO3: Jaké dopady způsobilo domácí násilí?

- **TO15:** Uměla bys říct, jaké následky Ti tento vztah způsobil? Jaký negativní dopad to Tebe mělo/má?
- **TO16:** Jak se vyrovnáváš s těmito následky?

7 Kvalitativní výzkum

Dříve se kvalitativní výzkum chápal jako pouhý doplněk kvantitativních výzkumů či jako „*protipól nebo vyhraněná výzkumná pozice ve vztahu k jednotné, na přírodovědných základech postavené vědě*“. Nyní se však staví na rovnocenné místo s ostatními formami výzkumných strategií (Hendl, 2016, s. 45–46).

Do metod kvalitativních výzkumů patří pozorování, interview neboli rozhovor a analýza produktů člověka. Pro tyto metody je důležité uvažování a zkušenosti samotného výzkumníka, který má za úkol porozumět respondentovy a pochopit jeho subjektivní náhled na svět (Gavora, 2010, s. 186).

7.1 Rozhovor

Do své bakalářské práce jsem si vybrala metodu polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, kde je potřeba zjistit zkušenosti, názory, pocity a celkový subjektivní náhled na danou problematiku. Hlubkový polostrukturovaný rozhovor umožní navázat větší důvěru, a proto se domnívám, že právě tento způsob sběru dat je vzhledem k citlivému tématu nejvhodnější.

Hlubkový rozhovor je nejčastěji zvolenou metodou v kvalitativním výzkumu (Švaříček, 2007, s. 159), avšak nejobtížnější a zároveň nejvýhodnější metodou pro získávání kvalitativních dat (Mioviský, 2006, s. 155).

Dle Hendla (2016, s. 177–193) může být rozhovor strukturovaný s otevřenými otázkami, rozhovor podle návodu, neformální rozhovor, narativní rozhovor, fenomenologický rozhovor, který se dělí na části (na první rozhovor, druhý a třetí rozhovor), skupinová diskuse, skupinové interview a vyprávění a další techniky, mezi které patří např. dotazník s otevřenými otázkami, technika kritických událostí, myšlení nahlas, stimulované vzpomínání a komentář videozáznamu.

Gavora (2010, s. 201–202) popisuje nestrukturovaný a polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor by měl být neformální v přátelské a uvolněné atmosféře. Díky těmto faktorům se zejména z nestrukturovaného rozhovoru stává monolog, ve kterém vzrůstá důvěra. Polostrukturovaný rozhovor obsahuje částečnou přípravu otázek, podle kterých se výzkumník řídí, avšak další otázky přizpůsobuje vývoji interview.

Strukturovaný interview je něco mezi dotazníkovými strategiemi a rozhovorem. Značí se přesně daným schématem bez větší změny a úpravy, kde je pořadí otázek fixované (Mioviský, 2006, s. 162).

7.2 Etická pravidla výzkumu

Etická pravidla by měla chránit jak účastníky výzkumu, tak samotného badatele. Pozor bychom se měli dát hlavně na proměnu role v průběhu výzkumu a „*vliv výzkumníka na výzkumné pole a jeho zpětné ovlivnění polem*“. Výzkumným polem se rozumí fyzikální, biologický a sociální prostor, kde se samotný výzkum odehrává.

V etických pravidlech se můžeme setkat s konfliktem mezi právem badatele se zajímat o vybrané téma a právem dotazovaných na jejich soukromí. Proto je důležité si vybudovat důvěru, mít dostatečnou reflexi celé situace a uvědomovat si svou roli po celou dobu. Významným pravidlem, dle již zmíněného Pattona, je tzv. empatická neutralita, kdy se od výzkumníka požaduje zájem, účast a snaha o porozumění, avšak k poskytnutým informacím být neutrální.

Zřejmá omezení bakalářské práce je v malém počtu respondentů pro výzkumné šetření, a také v tom, že se jedná pouze o ženy. Dalším úskalím je nedostatek informací, které respondent sdělit nechce nebo zapomene. Může se zde objevit i strach ze sdělení určitých informací z důvodu pozdějšího zpřístupnění bakalářské práce.

Etická pravidla chránící účastníky výzkumu

Podstatnou částí je písemný informovaný souhlas s účastí výzkumu a právo kdykoli přerušit nebo úplně ukončit svou účast ve výzkumu, možnost nevyhnutelného omezení informovaného souhlasu, ochrana soukromí a osobních údajů, dále nesmí dojít ke hmotné, psychické ani jiné újmě. Je zde možnost odměny účastníků pro motivaci k účasti, kde ale nejsou vhodné předměty v rozporu s výchovnými principy (např. alkohol, cigarety) nebo finance. (Miovský, 2006, s. 276–285).

Dle Švaříčka (2007, s. 49) je důležité zpřístupnění práce účastníkům výzkumu. Většina respondentů má zájem již o hotový výzkum, a proto, když slíbíme, že ho nějakým způsobem poskytneme, poskytnout bychom ho měli. Nejen, že bychom byli nezdvořilý, ale také bychom mohli znemožnit přístup do zkoumaného prostředí jiným badatelům.

Etická pravidla chránící výzkumníky

Výzkumník má právo na ochranu soukromí a osobních údajů, je potřeba ochrana hranic kontaktu s účastníky výzkumu spočívající v právu odmítnutí stejně jako v opačném případě, kdy má účastník možnost odmítnout odpovídat na určitou otázku i odmítnout samotnou účast na výzkumu. Také zde platí to, že nesmí dojít ke hmotné, psychické ani jiné újmě výzkumníka či výzkumného týmu. Podstatná je zde i ochrana vztahů mezi účastníky výzkumu a výzkumníky (Miovský, 2006, s. 285–289).

8 Analýza a interpretace dat

Závěrečná část mé bakalářské práce přináší výsledky analýzy dat dle zvolených okruhů a otázek použitého rozhovoru s oběťmi domácího násilí. Výsledky jsou obohaceny o citace z rozhovorů, mé komentáře a odbornou literaturu.

Kvalitativní šetření je tzv. nenumerické organizování sběru dat, kdy se zpracovávají data ve formě textu. Jedná se o data z rozhovorů, z pozorování a z dokumentů. Při analýze a interpretaci dat hledáme vztahy mezi získanými daty a spojujeme je do logických celků. Analýza je prováděna kódováním, kdy text rozdělíme na jednotky, které představují slovo, větu nebo odstavec. Následně jí přidělíme vhodné označení, které pro nás reprezentuje určitý jev. Na základě kódů vytvoříme systematické kategorie, ve kterých kódy seskupíme podle podobnosti a zpracujeme (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 15–16, 90–91).

Kategorie 1: Příčiny domácího násilí

Kódy: osobnost agresora, návykové látky, neznalost zdravého vztahu, ignorace počátečních náznaků, nedostatek citové vazby v dětství, nízké sebevědomí, slabá komunikace, omluva násilného jednání, lhostejnost okolí, žárlivost, transgenerační přenos, nadřazenost, ztotožnění se s obětí

Ve výzkumné části mě velmi zajímalo, co pokládají respondentky dle sebe za příčinu proběhlého domácího násilí. Když jsem tuto otázku položila přímo, účastnice mi na to moc nedokázaly odpovědět, avšak v průběhu celého rozhovoru zmiňovaly spoustu postřehů, které by mohly pod tuto kategorii spadat.

Následné odstavce shrnují odpovědi na **DVO1**: Jaké jsou příčiny domácího násilí? Všechny respondentky si jsou vědomy, že je hlavní příčinou samotná osobnost agresora. V prvním případě u R1 zde hraje velkou roli jiná národnost, které její manžel je: „(...), z národnosti takové, kde se ty holky tam chovají fakt jinak, takže na něco nebyl vůbec zvyklý.“, tedy Turecko. Další příčinu spatřuje v užívání drog v minulosti, které dle respondentky významně ovlivnily agresivní chování a jeho cholerický temperament. Zde, a i v průběhu rozhovoru si všímám, že účastnice rozhovoru sice uvádí nějaké příčiny, avšak je následně vyvrací a vynakládá snahu hledat příčinu v něčem jiném jen ne v samotném partnerovi. Příčinou ze strany agresora je samozřejmě jeho osobnost, zvýšená agresivita, užívání návykových látek v minulosti a psychické problémy.

Dále jiná kultura, jak již respondentka zmiňovala ze svého pohledu a také pocit nadřazenosti nad ženou, kterou mu podsunul v dětství jeho otec. Významným faktorem, stejně tak u ostatních respondentek, byla žárlivost a strach z opuštění kvůli chování partnerky, které je v naší zemi normální, avšak v Turecku ne. V druhém případě je osobnost agresora velmi patologická. Dotyčný se léčil v Havlíčkově Brodě na Sexuologickém oddělení psychiatrické nemocnice po spáchání sexuálně motivovaného trestného činu. Ve vztahu s R2 byl velmi agresivní, paranoidní, majetnický a žárlivý.

R3 stejně jako R2 hledala chybu nejdříve v sobě, i přes to, že dělala vše, co po ní partner chtěl. S odstupem času si uvědomuje, že byla příčinou spíše partnerova žárlivost, kdy se bál, že se vrátí k bývalému partnerovi. Významným faktorem zde může být i transgenerační přenos, jelikož byl partner jako dítě svědkem domácího násilí mezi rodiči. Agresor má do dnes psychické problémy a nezvládá sám sebe. Častou příčinou zejména pro fyzické útoky byl vliv alkoholu. R2 tvrdí, že je možné, že k násilnému chování nějak přidala, ale není si toho vědoma. Největší příčinu spatřuje v partnerovi, který byl celé dětství svědkem psychického i fyzického násilí u rodičů stejně jako u R3 a R5.

R4 vidí příčinu hlavně v bývalém partnerovi, který byl do svých padesáti let sám: *„Měl ženské, ale nikdy s nikým nežil, nikdy se neoženil, neměl děti. Ty ženské asi věděly, proč do toho nejdou. Já jsem měla asi růžové brýle.“* Významným faktorem podmiňující domácí násilí byla osobnost agresora, který je dle slov oběti *„despota, tyran a manipulátor“*. Bývalý manžel má neléčenou obsedantně kompulzivní poruchu osobnosti, kterou si nedokáže připustit, což mohlo zapříčinit silné napětí, které si vybíjel na ostatních. Další příčinou podporující takové chování mohl být opět alkohol, jelikož byl bývalý manžel velmi často, skoro každý den, pod vlivem.

R1 si dává za vinu to, že partnerovi neřikala, když ji něco vadilo a vidí chybu v nekomunikaci. Následně uznává, že se takové věci říkat bála, ale že to dělala i v předchozích vztazích. Vždy raději přítele opustila místo toho, aby byla upřímná a nějakým způsobem to vyřešila. Stejně tak to vnímá R5, kdy říká: *„Nikdy jsem nepřišla s tím, že mi něco vadí, držela jsem to v sobě, ale teď vím, že jsem to měla říkat, třeba by to k něčemu bylo, ale třeba taky ne.“*

U R1 a R3 vidím úskalí v neznalosti zdravého vztahu. R1 sice několik vztahů měla, avšak zmiňuje, že se jako ve vztahu nikdy necítila, vždy si dělala to, co chtěla a co se partnerovi nelíbilo, často se vyskytovaly nevěry a žárlivost z obou stran. U R3 se jednalo o její první vztah, čímž neměla možnost porovnání s normálním vztahem.

Dále také ignorace a omlouvání počátečních náznaků alarmujícího chování, kdy již při seznámení nebo před začátkem vztahu byly R2 a R3 poníženy a věřily, že se to vztahem změní. Respondentky si nedokázaly připustit situaci, ve které jsou, což vedlo ke stupňování násilí. R3 zmiňuje, že si neuvědomovala situaci, ani se ve vztahu necítila jako oběť: „*Já jsem si to asi ani neuvědomovala, protože jak jsem v tom násilí vyrůstala (první i druhý přítel mámy), tak mi to přišlo jakoby normální. On vždy přišel s tím, že mě miluje, že to udělal pod vlivem alkoholu a že jsem to já, kdo mu dal nějaký důvod. Všechnu vinu shazoval na mě. Tak asi proto mi to nepřišlo.*“.

Smutným faktem je lhostejnost okolí, kdy při konfliktních situacích bylo mnohokrát spousta svědků a nikdo pořádně nezasáhl, pouze slovně, což je v těchto případech nedostačující. R3 i R5 měly s bývalým partnerem společné kamarády, kteří nechtěli být s agresorem za zlé, anebo se do toho nechtěli míchat. V případě R1 to byli kolegové z práce, kteří často jen přihlíželi. U R5 zde hraje roli rodina partnera, u kterých bydleli, a kteří dělali, že nic neslyší a nevidí, také rodina její, od které se jí jen dostalo odmítnutí se slovy: „*My ti to říkali. Co sis vybrala, to si sněz.*“, i přesto, že byla s dcerou na útěku od partnera.

Dle E. Švarcové (s. 92, 2009) „násilnický otec může vyvolávat tendenci ztotožnit se s rolí oběti u dívek“, což můžeme vidět v případě R3. R3 měla náročné dětství po tom, co její otec začal pít alkohol a užívat návykové látky. Od té doby byla častým svědkem fyzického napadání maminky. Co se týká jejího otce, i on byl jako malý vystaven domácímu násilí nejen jako svědek, ale i oběť. R1 vyrůstala v šťastné rodině, avšak též zmiňuje silný respekt k otci.

Přijde mi zajímavé, že se u dvou respondentek objevuje nedostatek citové vazby v dětství. R4 mluví o matce: „*Nikdy jsem ale z její strany necítila žádnou lásku. Nepamatuji si v životě, že by mi dala třeba pusu. Vždycky měla nějakého přítele.*“, zatímco R5 uvádí, že: „*(...), když jsem se v noci vzbudila a chtěla se přitulit k mámě, tak tam vždy měla nějakého chlapa.*“. Obě ženy vyrůstaly pouze s matkou bez otce.

Vlivem náročných životních situací si R4 nevybudovala moc velké sebevědomí, což sehrálo vliv v následném psychickém napadání: „*Fakt jsem si myslela, že je špatně něco ve mně. Už od toho dětství se to se mnou vleče do dneška. Myslím si, že by bylo všechno jinak, kdybych prožila normální dětství.*“. Nízké sebevědomí a snaha se zavděčit druhým se objevuje také u R1 a R5.

Překvapil mě vztah R1 s její vrstevnicí již na základní škole, druhý vztah pak od střední školy do nedávna, které nebyly rovněž zdravé a respondentka v nich byla v podřadné roli. I přesto, že si tuto skutečnost uvědomuje od základní školy, stále má tendence zůstat v takových vztazích. V poměrech, kde nad ní má dotyčný jakousi moc, kterou často uplatňuje a využívá. Řekla bych, že jednou z hlavních příčin ze samého počátku, co se týká strany oběti, je snaha se zavděčit druhým za kteroukoliv cenu. Respondentka uvádí, že si byla vědoma nezdravého vztahu a násilných tendencí již před svatbou, avšak věřila, že se to sňatkem zlepší. Svatba mezi obětí a agresorem pak dala manželovi pocit větší moci, což zapříčinilo stupňování domácího násilí. Respondentka si uvědomuje, že k fyzickému násilí často docházelo kvůli nerespektu k manželovi, kdy na něho zvýšila hlas.

Po shrnutí můžeme vidět, že respondentky jako nejvýznamnější faktor pro příčinu domácího násilí pokládají vliv návykových látek, žárlivost a dětství partnera. Ze své strany pak vidí příčinu v ignoraci počátečních náznaků a v omlouvání násilného jednání. Ve třech případech se nám zde potvrzuje transgenerační přenos násilných vzorců chování otce, ve čtvrtém případě pak identifikace s agresivními vzory chování od otce (Švarcová, 2009, s. 92).

Kategorie 2: Sociální izolace

Kódy: míra, zaměstnání, osobní věci, rodina, přátelé, obrana, důvod

Odpovědi na téma sociální izolace v **DVO2** byly různorodé a v některých případech se velmi lišily. Na otázku **TO2**, jak velká byla u respondentky míra sociální izolace, jsem respondentkám poskytla škálu 1–10. R5 odpovídá pouze: „*Cítla jsem se docela svobodně.*“, partner jí nic nekontroloval, avšak následně uvádí, že jí bylo po mateřské dovolené zakázáno chodit do práce. Vysvětluje si to žárlivostí vůči chlapům, protože se bál, aby o ni nepřišel: „*To mi přišlo, že je to kvůli žárlivosti vůči chlapům, protože se bál, aby o mě nepřišel a věděl, že dělá něco špatně.*“. R5 pak začala pracovat, když partner zjistil, že sám nájem neutáhne a bylo třeba druhé výplaty. R4 též uvádí nízkou míru sociální izolace, a to 1. Připouští, že jí partner možná kontroloval osobní věci, když nebyla doma: „*(...), takže jestli se mi hrabal ve věcech, když jsem nebyla doma, je to možné.*“. U R4 se objevuje i snaha o izolaci od rodiny: „*Byl problém jet za*

mou rodinou do jiného města nebo k mým příbuzným. To si vždy našel nějakou výmluvu. Chodilo se jen k jeho rodině, to byla povinnost.“, avšak vyložený zákaz nebyl.

V otázce **TO3**, zda respondentce zakazoval bývalý partner/manžel styk s vlastní rodinou či přáteli, kontroloval telefon a další osobní věci, měl připomínky k jejímu zaměstnání či dokonce zakázal chodit do zaměstnání, se zbylé tři respondentky ve většině shodují. Největší shodou je kontrola telefonu či jiných osobních věcí, omezování styku s přáteli a připomínky k zaměstnání/škole. R3, která uvedla míru sociální izolace 2–3, musela partnerovi poskytovat svůj telefon, kdy kontroloval, s kým si píše. Dále respondentce zakazoval chodit do společnosti vybraných lidí a vymýšlel si různé scénáře a pomluvy, aby respondentka přišla o nejbližší přátele: „(...). *Pak si vymýšlel různé věci o té kamarádce, řekl to jejímu přítelovi a ten to řekl jí, že jsem to řekla já. Takhle chtěl utnout naše kamarádství, a to se mu nakonec podařilo.*“. Bývalý partner měl připomínky i na zaměstnání, což si ale R3 nenechala líbit: „*Nelíbilo se mi, že pracuji v gastronomii, kam chodí určití lidé, ale řekla jsem mu, že je to práce a chodit tam musím.*“. R1 a R2 uvádí vysokou míru sociální izolace, a to 6–7 a 8. Obě respondentky musely ukazovat obsah telefonu. R1 byla z počátku překvapena, že to po ní partner vyžaduje, avšak jí to vysvětlil takovým způsobem, že pak změnila názor: „(...), *mě to ale dávalo logiku, protože vlastně, když s někým jsi, tak proč bych si nemohla vzít jeho mobil? Tím pádem něco skrývá, ne?*“. V případě R2 si vyžádal bývalý partner heslo od všech sociálních sítí, a tak si obsah telefonu mohl kontrolovat sám. I zde se objevuje podobné vysvětlení ze strany partnera: „*Říkal mi, že jestli nemám co skrývat, tak mu to dám sama, a jestli mám co skrývat, tak to bude prostě vyžadovat.*“. R2 pak uvádí, že se snažila často zprávy mazat, když jí někdo napsal, avšak tím byl partner natolik posedlý, že vše stihnul zaregistrovat „(...), *a když jsem to smazala, tak bylo peklo.*“. U obou respondentek se neobjevuje zákaz styku s rodinou, s přáteli však ano. R1 společně s partnerem bydleli v jiném městě než její rodina a přátele. Svěřuje se, že se cítila sama. Respondentka neměla možnost si udělat přátele nové, jelikož byla pod neustálým dohledem partnera, a když už, tak měli přátele společné. Na určité přátele z jejího města si často vymýšlel různé důvody, stejně jako to bylo u R3, proč by se s nimi respondentka nemohla bavit. Vždy to dokázal tak vysvětlit, že to R1 přišlo logické, a tak se s přáteli přestala bavit, protože si myslela, že pro ni nejsou vhodné. Partner měl několikrát problém i s jejím bratrem, kdy mu vadilo, že jsou moc často v kontaktu, v tom ale respondentka vidí důvod úplně jiný, který nechce zmiňovat. R2 měla vyloženě přátele zakázány. Respondentka se svěřuje, že si její partner ošetřil to,

aby se nestýkala s nikým mimo školu a vždy si ji vyzvedával, a tím také kontrolovat, zda v té škole vůbec byla. Dokonce si kontroloval přes elektronickou žákovskou její docházku a zjišťoval časy, od kolika do kolika má školu. Jakmile se stalo, že škola skončila dříve nebo déle, partner o tom musel být ihned informovaný. Bylo pravidlo, že musí respondentka ve škole odepisovat do pěti minut, pokud to porušila, následoval výčet nadávek a ponižování. Následně uvádí: *„Možná, kdyby mohl, tak by mě zakázal chodit i do té školy.“*. Partner dokonce i rozhodoval o tom, co si R2 vezme do školy na sebe a bylo jí zakázáno se malovat. Něco podobného ve vyskytovalo i u R1, která měla zakázané výstřihy, sukně a jiné vyzývavé oblečení. Co se týká zaměstnání u R1, musela vždy pracovat ve stejném zaměstnání jako manžel, což ji ale nevadilo, i přesto, že věděla, že je to špatně. Vysvětluje to tím, že byla zamilovaná a sama chtěla, aby byli spolu.

Na otázku **TO4**, zda se takovému omezování respondentky bránily, se většina respondentek shodla v tom, že se nijak nebránily, jen se snažily o domluvu. Zatímco bylo R1 všechno vysvětleno a následně se všim souhlasila, R2 se nějakým způsobem snažila udržovat kontakt s přáteli potají *„(...) , což se ukázalo, že není dobrý nápad, tak jsem se raději vrátila k tomu, co jemu vyhovovalo. Přišla jsem tak o hodně kamarádů.“*.

Na poslední otázku **TO5**, zda partner vysvětloval důvod tohoto jednání, se tedy dvě respondentky shodly ve vysvětlení, že nemají co skrývat. Partner R3 při tom, kdy vyžadoval její telefon, uváděl jako důvod, že si chce zkontrolovat, zda není respondentka v kontaktu s bývalým partnerem, i přesto, že se pokaždé ujistil, že v kontaktu nejsou. Další vysvětlování důvodů tohoto omezování se vztahovalo na určité situace. Většinou šlo také o předejití seznámení s jiným možná potencionálním přítelem, například u R1, která doučuje anglický jazyk a docházela ke studentům domů: *„(...) a on, že absolutně toto ne, že když je jedna ženská s jedním chlapem v místnosti, tak je tam určitá atmosféra. Já jsem nad tím pak přemýšlela a je to pravda, proto jsem nechtěla moc argumentovat. (...). Teď si spíše říkám, co je teda dobré, jestli to těm lidem zakazovat nebo jestli to risknout, že tě někdo podvede u něho doma.“*.

Kategorie 3: Proces opuštění partnera

Kódy: pocity oběti, chování partnera, konfliktní situace, vliv okolí

V otázce **TO6**, kdy si respondentka uvědomila, že je oběť, anebo zda se vůbec cítila jako oběť, odpovídají tři respondentky, že se tak cítily, R4 nemá odpověď a R3 se tak necítila, situaci si uvědomuje až zpětně. Situaci již v prvním roce vztahu, kdy si R1 uvědomila, že je něco špatně, popisuje následovně: „(...), *když jsem volala mámě a zjistila jsem, že mluvím potichu, abych ho nerušila. To jsem si říkala, co je to za blbost, prostě proč. Pak už jsem se cítila jako oběť furt.*“. Dále respondentka říká, že se tomuto pocitu druhý rok vztahu snažila vzpírat a nechtěla se tak cítit „(...), *ale nechtěla jsem s tím nic dělat. Měla jsem furt v hlavě ten první rok, kdy jsem si říkala, že mi může udělat cokoli. Hlavně, abychom byli spolu.*“. R2 se jako oběť rovněž jako R1 začala cítit již v prvním roce vztahu, přesněji po půl roce, avšak si na konkrétní situaci nevzpomíná. I přes to, že si R2 uvědomovala situaci, svěřuje se, že nenašla odvahu vztah ukončit. R5 se začala cítit jako oběť v době, kdy nastoupila dcera do první třídy a požadovala po partnerovi větší zodpovědnost, čehož partner nebyl schopný a vyvolávalo to v něm agresivní reakce a „*To jsem si řekla „A dost.*“. *Cítila jsem, že se už nevrátím.*“. Zatímco si to tyto tři respondentky uvědomovaly, R3: „*Já jsem si to asi ani neuvědomovala, protože jak jsem v tom násilí vyrůstala (první i druhý přítel mámy), tak mi to přišlo jakoby normální. On vždy přišel s tím, že mě miluje, že to udělal pod vlivem alkoholu a že jsem to já, kdo mu dal nějaký důvod. Všemmu vinu shazoval na mě. Tak asi proto mi to nepřišlo.*“. To, že respondentka byla v roli oběti si uvědomila až po vztahu a po tom, co si její bývalý partner našel jinou přítelkyni, ke které se choval podobně. Následně uvádí, že jí na to okolí upozorňovalo, ale ona si to nechtěla přiznat, protože ho měla ráda.

Odpovědi na otázku **TO7** se velmi rozcházejí a vztahují se na konkrétní situace, které respondentky zažívaly. I přesto, že jsou důvody opuštění partnera různorodé, pouze R5 uvádí, že bylo důvodem samotné násilí: „*Hlavním důvodem bylo hodně velké napadení, které viděla i dcera. Když jsme s dcerou usínaly, tak jsme už obě cítily napětí, že přijde tatínek opilý. Když přišel, tak nás začal budit. On i na dceru: „Co čumíš? Táhni ty parchante.*“. *Pak mi i vyčítal, že ji bráním a že ji mám jako štít. Jak na nás útočil, tak jsem dceři říkala, ať se jde rychle obléknout. On vzal šmíru na prádlo a chtěl mě tím omotat. Naštěstí jsem se vyvlékla. (...). To už bylo zásadní, kdy jsem si řekla, že*

se už nevrátím, protože když už na mě vytáhl šňůru, a ještě před dítětem. To bylo hodně silný.“. Respondentka v souvislosti s touto poslední násilnou situací zmiňuje: „Zásadní pak byla i situace, kdy mi mamka v tu dobu vyložila karty a ukázalo se, že bude vychovávat dceru a já tam nebyla. Říkala jsem si, že mě zabije.“. Důvod pro R1 a R2 byl, dá se říct, podobný, a to ve chvíli, kdy porovnaly svůj vztah se vztahy ostatních v okolí a uvědomily si, že to chtějí změnit. R1 uvádí konkrétní situaci: „Ten nejhlavnější důvod byl, když jsme měli jet do Turecka na dovču, spali jsme den před tím v bytě u rodičů, protože nás pak měli odvézt na letiště. Zase jsme se pohádali kvůli kravině, kdy zase on žárlil a já už si říkala, že už to fakt nedávám. On se sbalil a že odejde, to bylo v noci, to udělal už asi třikrát za ten náš vztah, že odešel v noci. No a nevracel se, ještě jsem mu volala, ať se vrátí nebo to bude blbý, protože jsem věděla, že pokud se nevrátí, tak s ním končím na dobro. To už jsem věděla. On, že se nevrátí. Ráno mi volal, že kde jsem, ať jedu na letiště a já mu řekla, že neletím. Já jsem šla do obýváku za rodiči a řekla jsem jim, že zase odešel a mamka „Zase?“ a táta „Chceš hodit na letiště nebo ne?“ a já „Ne.“ a on „Dobře. Tak si sbalíš věci v Brně? Buď s ním leť, anebo to ukonči nadobro.“. Já si říkala, že je to fakt pravda, a tak jsem to ukončila. V tu chvíli jsem si fakt uvědomila, že to nemá cenu, když den co den zažívám tyhle blbosti, které se vůbec nemají stávat. Normálnímu vztahu by se tohle nestalo. Ten by normálně odjel na dovolenou.“. Dalšími důvody pro R1 pak bylo omezování, ztráta energie a izolace: „Byla jsem hodně omezovaná, cítila jsem se omezovaně. Najednou jsem přestala mít veškerou energii. Nesmála jsem se, protože jsem se i bála se usmát, třeba na nějakého chlapa v práci, protože hned „Proč se na něj jako směješ?“. Nebavila jsem se s lidmi, jak jsem byla izolovaná.“. R2 jen sděluje: „Chtěla jsem pryč z toho vztahu a začít normálně žít, (...), užívat si ten život.“. R3 nedokáže určit, co bylo hlavním důvodem, avšak zmiňuje, že jeden z hlavních důvodů byla lež po tom, co si bývalý partner začal s jinou slečnou a následně lhal v tom, že to není pravda: „Když jsme si to chtěli vyříkat, tak za mnou přijel opilý. Pak mi lhal ještě několikrát a vždy dělal tu špatnou ze mě.“. R4 vzpomíná na situaci, kdy si uvědomila, že je něco špatně: „Teď jsem si vzpomněla na to, kdy mi řekl na Silvestra rok před tím, než jsem odešla, při chystání chlebiček, že si mám vybrat mezi ním a synem. Řekl: „Buď já nebo on.“ Na Silvestra mi řekl, ať se rozhodnu mezi manželem a dítětem.“, následně její syn začal studovat v Praze právě kvůli tomu, protože to doma nevydržel. Další situací pro rozhodnutí, že manžela opustí, bylo před Vánoci, kdy si

respondentka uvědomila, že s ním další Vánoce trávit nechce: „(...), že už nemůžu, že to nedám.“.

V otázce **TO8**, zda měl na respondentku někdo při tomto rozhodnutí, že partnera/manžela opustí, vliv, se nejčastěji objevují odpovědi: nový partner, rodina, přátelé. R1 dává velké díky rodičům, následně pak kamarádce: „*Díky nim jsem to zvládla, jinak bych to neudělala. Já jsem si říkala kolikrát, že kdybych neměla rodinu, tak s ním jsem na furt. Nevím. Pak ještě kamarádka. Hodně jsem si s ní o tom povídala a dávala mi názory, protože si prošla tím samým.*“. Na R3 a R5 měl velký vliv zejména nový partner, který jim dal oporu. Pro R5 byla záchranou nabídka od nového partnera, že u něho může bydlet, což bylo v tomto případě zásadní pro opuštění agresora. Myslím si, že i v případě R1 měl velký vliv nový partner, kterého zmiňovala, a díky kterému se alespoň z části odpoutala od násilného partnera. Stejně jako R1, tak i R2 zmiňuje vliv přátel, zejména spolužáků: „*Tím, že jsem dostala stoprocentní podporu od spolužáka, který navázal kontakt s mými spolužáky ze třídy a všichni se tak nějak semkli a hromadně mi sdělili, že při mně stojí, ať se děje, co se děje, že mě znají a že ví, jaká jsem a že mi pomůžou. Tam jsem se vlastně rozhodla, že mi už nic nebrání odejít, že i když by na mě hodil tu největší špínu, tak mám za sebou lidi, kteří mě budou znát, kteří mi budou věřit a nebudou věřit jemu, protože ty úryvky viděli, i když jsem si myslela, že make-up schová všechno, tak zcela určitě ne.*“. Na rozhodnutí, že R4 manžela opustí, měl největší vliv již zmiňovaný syn.

V otázkách **TO9** a **TO10** se odpovědi v otázkách na chování partnerů vcelku shodují. Chování násilných partnerů od R1, R3 a R5 se naprosto shodují v přemlouvání, následné agresí a vyhrožování, pak omlouvání. Po neúspěchu předchozího chování se u R5 dále objevuje lhostejnost a snaha o využití, což se objevuje i u R4. R1 si prošla silným nátlakem, kdy jí partner neustále volal, prosil a nadával. Respondentka s ním provolala dle jejich slov několik desítek hodin. Následně si ho zablokovala v mobilu a on začal psát e-maily typu „Vrať se!“; „*Nemohl to přijmout. Pár měsíců po tom mě ještě každý den spamoval a volal s tím, že to neakceptuje a že „Prostě nemůžeš. Přece se strašně milujeme.*“. R3 se svěřuje s citlivou situací, kdy se s bývalým partnerem potkala po rozchodu: „*(...) a on zase, ať se k němu vrátím, že mě miluje. Já jsem mu řekla, že ne, že jsem poznala někoho nového a že s ním prostě být nechci, že ho mám sice ráda, ale že už to takhle dál nejde. (...). On tam po mě furt chtěl pusy a přemlouval mě, ať s ním jedu domů. Pak mu nějak přepnul, protože se zase posilnil alkoholem a začal s tím, že jde zmlátit mého bývalého kamaráda, který prý údajně může za náš*

rozchod (to si myslí on). Byl fakt agresivní, tak jsem šla domů. Když jsem šla domů, tak jsem ho potkala v půlce cesty. (...), on začal brečet s tím, že mě miluje, ať se k němu vrátím, že mi dá všechno, že už mi nebude dělat všechny ty věci, které dělal a tak. Obejmul mě a řekl: „Jestli ti někdo někdy ublíží, tak ho zabiju.“. Po dvou minutách mě zmlátil. Takhle, jak mě zmlátil, tak to bylo nejhorší. (...). Shodil mě na zem, strkal do mě, táhnul mě po zemi, (...). Pak tam jelo auto zrovna ve chvíli, kdy mě hodil na železniční přejezd a já si dala hlavou o koleje. Jakmile jelo to auto, tak začal dělat, že mě zvedá a začal mě oprašovat. Pak, když auto zajelo, tak zase začal. Divadlo.“.

Druhý den po této události se partner omlouval a tvrdil, že si nic nepamatuje. Další dny následovalo přemlouvání. Respondentka zmiňuje strach z toho ho znovu potkat. U R5 bylo opuštění partnera také konfliktní: *„To bylo při té situaci, kdy jsme utekly. Od té doby za námi jezdil s tím, ať se vrátíme domů. Bral si s sebou kamarády, všechno to natáčel, jak se chovám a tak. Přišel i s kytkou, kterou mi v životě nedal. (...). Týden na to za námi přijel znovu totálně opilý s nějakým kamarádem. Já jsem tam zrovna nebyla, jen dcera s mými kamarády a jejich dětmi. Dělal tam takové zle, že byly děti schované pod stolem, jejich máma měla v ruce muž, děti zamkla v obýváku a byla přede dveřmi a chránila je. (...). Myslím, že tam dcera tenkrát zvracela, jak to psychicky nezvládla, mi říkala kamarádka. Policie mi pak řekla, že si vůbec nic nepamatoval.“.* Zatímco bylo ve zmíněných vztazích opuštění partnera velmi konfliktní, R4 se setkala s pravým opakem: *„Vůbec mi to nerozmlouval. Nic. Poslední noc, co jsem tam byla, tak mi řekl: „Nechceš se naposledy pomilovat?“.* Tím se mi ještě více zhnusil a zprotivil. Jinak mi v tom vůbec nebránil. Nic nezjišťoval, nerozmlouval.“. S takovouto sexuální narážkou se při opuštění partnera setkala i R5 ve chvíli, kdy si jela pro zbytek věcí do bytu: *„(...), on byl zfetovaný a řekl mi, ať se spolu ještě vyspíme. Řekl, že když se spolu vyspíme, tak se můžu odstěhovat. Naštěstí jsem tam měla ty kamarády, jinak nevím, co by mi udělal.“.* Opuštění u R2 proběhlo striktně po telefonu, přičemž se respondentka s agresorem už nikdy osobně nesetkala, pouze uvádí, že si myslí, že to vůbec nečekal.

Poslední otázka v tomto okruhu se týkala pocitů respondentek při opuštění partnera. Respondentky se nejvíce shodly na pocitu úlevy. R1 a R3 v porovnání zbylých respondentek uvádí špatné pocity. R3 uvádí, že na tom byla ze začátku hodně špatně, protože neuměla žít sama, ale postupem času si na to přišla a zlepšilo se to. R1 měla oproti R3 proces pocitů zcela obrácený. V den opuštění partnera popisuje úlevu, štěstí a svobodu: *„(...), bylo to krásný. (...). Cítila jsem se volná jako pták.“,* jakmile ale měla respondentka jet do společného bytu a odvést si všechny věci, začala na tom být

psychicky špatně. Zmiňuje, že si musela dát na čtrnáct dní neschopenku: „*Jenom jsem koukala do zdi, brečela jsem, i jsem se jednu chvíli chtěla zabít. Bylo to strašný. O to horší bylo to, že já jsem udělala to rozhodnutí a furt jsem viděla ty jeho zprávy, jak se vrátí, že mě miluje. Bylo to strašně těžké, strašně. Bylo to hrozný.*“. R5 se též partnera opustit nechtěla, ale věděla, že „*(...) je tu jiný chlap, který mě má rád, a tak mi to bylo pak jedno.*“. Z výpovědi R2 a R4 cítím ohromný pocit již zmiňované úlevy. R4 to vystihuje slovy: „*Hrozná úleva. První den v novém bytě jsem si sedla, dala nohy nahoru a zapálila jsem si cigaretu. Svoboda. Najednou ze mě všechno spadlo. Cítila jsem se skvěle.*“. R2 si procházela nejen fyzickým násilím, ale hlavně pravidelným sexuální násilím společně s velkým množstvím nadávek, a proto její odpověď zní: „*„Thusty prase“ si připadalo o dvacet kilo lehčí. Spadla ze mě všechna špína. Dokázala jsem se sama na sebe podívat do zrcadla. (...). Začala jsem si ten život užívat. Všechno to ale přicházelo postupně. Prvně ze mě opadl strach z toho, že bych udělala něco blbě. Začala jsem věřit sama sobě.*“.

Kategorie 4: Znovunavázání vztahu s bývalým partnerem

Kódy: materiální stránka, partnerova rodina, nátlak ze strany partnera, pocity oběti

V otázce **DVO3** jsem nejprve začala otázkou, zda se respondentka vrátila někdy k bývalému partnerovi/manželovi po tom, co se jí ho podařilo opustit. Kromě R4, která jasně říká: „*Ne! On se potom už choval tak...nejen, že nepozdravil, ale jak mě oslovoval, např. „Ty tupče tupej. Ty hlupáku hloupej. Ty kryso tupá. Být tebou, tak chodím kanálama.*“. *Takhle se mnou mluvil a psal smsky. Vůbec, ani mě to nenapadlo se vrátit. Nikdy. V životě už ne. Nevěřím, že by se něco změnilo.*“, se k násilnému partnerovi vrátily všechny dotazované respondentky. Z odpovědí R1 i R3 vyplývá, že bylo soužití s násilnými partnery velmi složité i po citové stránce, kdy se neustále rozcházeli a následně pak dávali opět dohromady. R3 to vystihuje slovy: „*Když vezmu v potaz ty větší, kdy jsme se třeba měsíc neviděli, tak dvakrát. Ty menší (třeba dvoudenní) rozchody byly jednou až dvakrát do měsíce.*“. R1 se snažila partnera opustit 4–5x, R2 též 5x. Opustit definitivně partnera dělalo největší problém R5, která se vrátila celkem 13x: „*Třináctkrát jsem ho opustila, třináctkrát jsem mu dávala šanci a furt jsem věřila tomu, že to bude dobré.*“.

Na otázku **TO14**, co k tomu respondentku vedlo a jaké měla důvody pro znovunavázání vztahu s bývalým partnerem, respondentky nejčastěji uváděly jako důvod city a nátlak ze strany partnera, tzn. omluvy, přemlouvání, sliby. R1 a R3 odpovídaly na tuto otázku opět velmi podobně. Důvodem pro R1 bylo: „*Pocit, že bez něho nemůžu žít. Pocit, že bych nepřežila, kdyby měl někoho jiného. Pak taky jeho nátlak.*“, stejně tak R3 uvádí jeden z hlavních důvodů jeho rodinu: „*(...), nechtěla jsem připustit to, aby tam byl místo mě někdo jiný. Já jsem se tam cítila jako doma. Prostě jsem nechtěla, aby tam byl někdo jiný. To byl jeden z důvodů. Ten největší byl ten, že jsem ho měla ráda.*“, dále partnerův nátlak, kdy neustále sliboval, že už to bude lepší. V těchto dvou vztazích si všímám silné citové vazby, kdy si respondentky nechtěly připustit to, že by je nahradil někdo jiný, avšak i přes to všechno zapomínaly na situaci, ve které jsou. Stejně jako u R1 a R3, tak i R5 uvádí nátlak partnera v podobě slibů, manipulace, omluv a to, že stále věřila, že se změní „*(...), protože on to furt říkal.*“. V situaci R5 navíc hrála významnou roli materiální stránka: „*Šlo hlavně o to, že mě naši doma nechtěli, neměla jsem kde být, neměla jsem peníze, abych šla sama někam bydlet a do azyláku bych nešla.*“. Co se týká R2, zde šlo zejména o strach z partnera: „*(...), vždycky jsem hodila zpátečku se strachem a s omluvou, že jsem byla hloupá, že jsem něco takového chtěla udělat.*“, pak také nechtěla mít výčitky, kdyby si její partner ublížil, protože jí tím stále vyhrožoval, jakmile přišlo na téma opuštění.

Kategorie 5: Následky domácího násilí

Kódy: strach, psychické problémy, psycholog, psychohygiéna

K mému výzkumnému šerění jsem si vybrala úmyslně respondentky, které jsou zvyklé o tomto tématu mluvit, umí s tím pracovat a neobjevily se u nich devastující následky domácího násilí, jako je např. syndrom týrané osoby. Tímto jsem chtěla předejít případné sekundární viktimizaci.

Kromě R1 všechny respondentky zmiňují strach z partnera, z čehož R2 a R3 strach stále má, R4 s odstupem času ne a R5 neví, zda se u ní strach ještě vyskytuje. R2 sděluje, že i s odstupem času si všímá následků v podobě strachu z tmavých míst a nočních můr, které jí domácí násilí způsobilo: „*Občas se mi stane, že se probudím ze snu, mám strach a začnu brečet. Pak nemůžu do tmy, to se ale stává jednou za čas. Myslím si, že za tu dobu čtyři až pět let jsem se posunula, ale fakt to šlo po malých*

krůčkách. Musela jsem být na sebe opatrná a musela jsem furt neustále s někým být. Neexistovalo, že bych např. venku ve stanu spala sama nebo že bych šla lesem od někoho třeba z kafe (respondentka bydlela na vesnici). Musela jsem fakt opatrně.“.

Po této výpovědi jsem si již po několikáté všimla, že respondentka zmiňuje strach ze tmy, uzavřených prostor a strach být někde sama, a tak jsem jí položila doplňující otázku, která se tohoto týkala. Dotazovaná se svěřuje s citlivým zážitkem, kdy: *„(...) jedno sexuální napadení proběhlo tak, že jsem byla zavřená v koupelně. Tam jsem čekala, až si pro mě, dejme tomu, přijde.“.* R3 také stále pociťuje strach z bývalého partnera, obzvláště po předchozí násilné situaci, kdy se s ním potkala. Dalšími následky pro R3 jsou úzkosti a časté lekání, když někdo udělá prudký pohyb: *„Co se týká mého současného vztahu, tak když partner zvedne prudčeji ruku, tak tak mám tiky, jakože se lekám. To jsem nevyozorovala já, mě to nepřišlo, ale přítel se pak začal ptát, proč se furt cukám.“.* R5 odpovídá, že strach měla, ale nyní si není jistá, zda ho stále má: *„(...) Za dvanáct let jsem ho nepotkala. Spíše by mě asi zasáhlo to, jak teď vypadá a obviňovala bych se, že za to můžu já, i když vím, že ne. Ten strach jsem vypustila a řekla jsem si, že ho prostě nepotkám.“.* Následně zmiňuje svého druhého bývalého partnera, který se k respondentce choval podobě jako ten, o kterém jsme vedly rozhovor: *„U toho druhého jsem to dělala taky, ale starší dcera se ho dost bála. Za půl roku ji zmlátil na benzínce. Mladší dcera měla taky strach. Jednou, když šel naproti nám, tak jsme začaly utíkat domů a doma se zamknuly. Hned jsem vzala knížku, četla jsem jí a jak jsem četla, tak jsem slyšela, jak tam venku řve u dveří, bouchá na ně a prosí. Neotevřely jsme.“.* R4 s radostí říká, že ji již strach z partnera neprovází a vzpomíná: *„Měla jsem z něho strach. Ne, že by mi ublížil, ale vše z té psychiky. To pronásledování, kdy mě vypisoval furt strašné smsky, urážel, nadával. Pak jsem přestala odepisovat, nereagovala jsem a od té doby mám, dá se říct, klid. Jednou za čas se neudrží, ale jinak z něho strach nemám. Spíše jím opovrhují.“.* Respondentka mluví o pronásledování, protože byla partnerem nějakou dobu po ukončení vztahu neustále sledována, kam chodí a co dělá s dítětem. Dalším negativním projevem je u R4 je to, že přestala věřit lidem: *„Já jsem byla vždy strašně důvěřivá, měla jsem ráda lidi a teď se ze mě stává opak. Vždy mi říkali, že jsem věčná optimistka. Teď už nejsem. Jsem určitě jiná.“.* Oproti ostatním respondentkám se zde objevuje i materiální ztráta v podobě ztráty bydlení, kdy respondentka přišla o svůj byt a nyní je kvůli tomu v podnájmu. Zatímco se všechny respondentky setkaly se strachem z partnera nebo z něčeho jiného, R1 strach nemá. R1 si všímá posunutí hranic, kdy jí vadí věci, které jí dříve nevadily,

žárливosti a obsesemi v určitých situacích, což v ní partner ve vztahu podnítil. Dle mého postřehu si myslím, že má respondentka nejen jí zmíněné následky, ale také si není jistá v tom, jaké chování ve vztahu je normální a jaké ne. V průběhu celého rozhovoru se často ujišťovala a čekala na mou reakci. Dalším následkem je pak i ztráta přátel, což respondentky uvádí v souvislosti se sociálním násilím. Někteří jedinci situaci pochopili a byli pro znovunavázání přátelského vztahu, čehož si oběti velmi váží, avšak někteří se již vrátit nechtěli.

V návaznosti s předchozí otázkou jsem položila otázku **TO16**, jak se respondentka vyrovnává s následky domácího násilí. Nejčastěji se mi dostalo odpovědi v podobě psychologické pomoci. R1 navštívila zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím a od té doby má několik sezení s psychologem, avšak to je časově dost omezené a myslím si, že by bylo potřeba dlouhodobější terapie. Respondentka se s následky vyrovnává i jinými způsoby: *„Snažím se o tom mluvit. Když to přijde, tak to pustím, brečím. Jde to těžko. Snažím se zaměřit na sebe, dělat co mě baví. Snažím se chápat i jeho, snažím se si říkat, proč to dělal a tak.“*. R2 dlouhou dobu pravidelně navštěvovala psychologa, dokonce několikrát vedla skupinovou terapii na toto téma pod vedením psychologa. Nyní tuto pomoc využívá jen nárazově a *„(...) , snažím se pracovat sama na sobě. Musím si v tom prvně najít cíl, co chci z toho zvládnout a pak hledat ten zbytek.“*. R3 navštěvuje psychologa od svých šesti let, jelikož se s domácím násilím setkává po celý život. Po vztahu s násilným partnerem začala užívat přírodní léčiva na zmírnění úzkostí. R5 vyloženě žádné následky nevidí a tvrdí, že ji vztah naopak spíše posílil. U psychologa byla pouze jednou kvůli soudu, aby potvrdila, že je „normální“, *„Tam mi řekl, že si musím nastavit hranice, že jediné, co nemám, jsou hranice. Od té doby nastavuji hranice mezi lidmi i třeba v práci. Teď vím, že jsou ty hranice důležité.“*. R4 o následcích, se kterými se nijak nevyrovnává, moc mluvit nechtěla, zde se mi dostalo pouze odpovědi: *„Psychické následky – tak nějak celý můj život, nejen toto. Samé extrémy.“*. Respondentka tím má na mysli především své traumatizující zážitky z dětství: *„Táta mi umřel, když mi byly čtyři roky. Tenkrát brácha volal záchranku, protože táta mámu pomlátíl francouzským klíčem, nějak se poprali a sám se pak oběsil tak, že visel na dveřích v kuchyni. To mě byly čtyři roky, bráchovi bylo deset., když volal – nevím, jestli policajty nebo záchranku. Víam, že tam pak přijeli v těch bílých pláštích, jak měli v té sanitce dříve a hráli si tam s námi s autodráhou, aby nás zabavili asi. Máma přežila. Nikdy jsem ale z její strany necítila žádnou lásku. Nepamatuji si v životě, že by mi dala třeba pusu. Vždycky měla nějakého přítele. Nebylo to moc hezké dětství.“*.

Abychom nezůstaly jen u negativních dopadů domácího násilí, v průběhu rozhovoru jsem se zeptala, zda si respondentky myslí, že byl pro ně vztah něčím přínosný a zda vidí i nějaká pozitiva. Největším pozitivem pro R2, R3 i R5 je ponaučení. R2 je nyní opatrnější a snaží se o osvětu: „(...), už vím, že kdyby něco takového nastalo v nějakém dalším vztahu, tak v první moment by šel. To není vztah, to je pak už toxický vztah, a to už neexistuje. Co mi tento vztah dal, tak to, abych to šířila dál. Snažit se, aby moje okolí, kamarádky, sestřenice, aby toto v životě nezažily. Tím, že jsem toto prožila a mohu jim říct, jak jsem se cítila a jak jsem byla na dně, tak se snažím varovat.“. Stejně jako se poučila R2, i R3: „Už vím, že kdyby se mi toto dělo v mém současném vztahu, tak bych prostě odešla. Prominout nevěru a to, že na tebe člověk sáhne...to je stále ten stejný kolotoč. Určitě mi to otevřelo oči. Už si nenechám nic líbit.“. R5 se naučila říkat to, co jí vadí, cítí se silná, a zatímco ponaučení R2 a R3 je pouze ve slovech, R5 se tím ujistila v následujícím vztahu: „(...), takže ten předešlý vztah mi pomohl v tom, vidět v tomto partnerovi to, co se stalo v předešlém vztahu. Když na mě pak poprvé zaútočil, řekla jsem ihned „Dost. V tomhle nebudu.“, protože už to začínalo být jako předtím. Tohle mi hodně dalo.“. Pozitivem pro R4 se stala hlavně její dcera, kterou jí vztah přinesl. Myslím si, že to stejně jako R4 cítí i R5, avšak to nezmínila. R1 shledává vztah přínosný v tom, že si už nenechá nic líbit a naučila se být asertivní „(...), protože mě nutil, například na úřadech, když mě s něčím odmítli, tak mě nutil jít zpátky a ohradit se.“.

Shrnutí

U R1 je vidět, že o tomto tématu často mluví. Rozhovor s ní byl otevřený a upřímný. Sebereflexe je na vysoké úrovni oproti ostatním, spoustu věcí a souvislostí si uvědomuje. R2 byla po celý rozhovor velmi nervózní a rozpačitá. Její příběh je docela zasáhl, zejména kvůli emocím, které na mě přenesla. Je zřetelné, že se s tím stále sama v sobě vyrovnává. R3 často odbíhala od tématu, a tak jsem ji stále vracela k otázce. Přepis rozhovoru jsem musela poupravit, protože bylo často těžké se vyznat v tom, co říká. Při vyprávění různých situací mluvila zmateně. R4 byla při rozhovoru veselá a otevřená, výjimkou otázka na dětství. Vzpomínala na spoustu různých situací, které jsem však do rozhovoru neuvedla, jelikož se to netýkalo mých výzkumných otázek. R5 byla velmi otevřená a často odbíhala od základu. Vyhýbala se popisu různých konfliktních situací, zejména fyzického napadení, na rozdíl od jiných respondentek. Lze konstatovat, že je dotyčná velmi silná a vyrovnaná žena, která je nad věcí, což mě velmi překvapuje. Dává si život do souvislostí, hledá odpovědi a vše jí dává smysl. Ví, že se vše muselo stát, aby byla nyní spokojená. Násilí se v rodině vyskytuje již po generace. Respondentka se to rozhodla utnout ukončením vztahu a tím, že pracuje na dalším vztahu, který chce, aby byl zdravý, dává si dost pozor. Přeci jen si její starší dcera našla násilného partnera taky, se kterým však už naštěstí není.

9 Výsledky výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo popsat významné faktory, které mají vliv na fenomén domácího násilí. Po shrnutí stanovených dílčích otázek, zvláště první otázky, se nám dostává odpovědi na hlavní cíl výzkumného šetření. V první dílčí otázce jsou popsány příčiny domácího násilí, tedy faktory ovlivňující domácí násilí. V druhém dílčím cíli jsme se zaměřili na sociální násilí, kdy je oběť izolovaná a ztrácí kontrolu nad svým životem, což přispívá ke stupňování domácího násilí bez toho, aniž by si týrán někdo všiml a případně zasáhl. Pokud se ve vztahu vyskytuje sociální násilí, tak ve velké míře ovlivňuje chování agresora. Provedením výzkumného šetření dále zjišťujeme, že i samotný proces opuštění násilného partnera je natolik vyčerpávající a složitý, že se oběť často k partnerovi vrací, což má také vliv na fenomén domácího násilí. Vliv má pak i materiální stránka, kdy oběti chybí dostatečné finance na to partnera opustit nebo psychické rozpoložení oběti, která postupem času nemá energii se nějakým způsobem bránit, anebo si je jistá, že si za to může sama.

Jedním z dílčích cílů bylo zjistit příčiny domácího násilí. Na základě rozhovorů můžeme potvrdit multifaktoriální teorie, které spočívají v rozsáhlém spektru vlivů podmiňujících domácí násilí. Nejzásadnějším faktorem pro vznik násilí se zdá být individuální charakteristika agresora a oběti a jejich vzájemné působení. Charakteristikou pachatele je ve většině případech cholerický temperament, impulzivní jednání, sklony k agresivnímu řešení konfliktů, manipulace a patologická žárlivost. Často se zde objevují různé psychické problémy od neklidu až po poruchy osobnosti. Z výpovědi respondentek se ukazuje jako velmi vlivné také zkušenosti s užíváním návykových látek či závislost na návykových látkách, tzn. alkohol nebo tvrdé drogy, zejména pervitin. Další zjevnou příčinou je transgenerační přenos, kdy jde o naučené chování z dětství, přičemž byl pachatel jako dítě násilím přímo zasažen nebo byl přihlížejícím. U obětí se ve vztahu vyskytuje silná zamilovanost, až závislost, kvůli které si situaci nechtějí připustit. Ignorace a omlouvání již počátečních náznaků se ukazuje jako velká chyba, kterou si nyní respondentky uvědomují. Dalšími faktory podmiňující domácí násilí ze strany týraných mohla být i slabá komunikace, nízké sebevědomí a snaha se zavděčit druhým, neznalost zdravého vztahu a nemožnost porovnání, silný respekt až strach z otce či nedostatek citové vazby v dětství. Významným vlivem podporující násilí je i zlehčování situace, její nepochopení a lhostejnost okolí.

Dalším dílčím cílem byla zjišťována míra sociální izolace. Z rozhovorů vyplývá, že ne vždy je oběť izolovaná, přestože tvoří pár s násilným partnerem. Sociální násilí se nevyskytuje hned. Jde o dlouhý proces začínající pouhými narážkami a končící úplným ovládnutím oběti, kdy si toho oběť nemusí být vědoma, nedokáže si to připustit, anebo nechápe, kdy se to stalo a neví si rady, jak z toho ven. Nejčastěji se vyskytují narážky na okolí oběti, zejména rodinu a přátele, čímž se agresor snaží o postupné rozvázání vztahů mezi nimi. Nemusí tedy jít o vyložený zákaz styku s rodinou a přáteli, mnohdy oběť pod neustálým tlakem a přesvědčováním o nedostatečích okolích rozváže vztah s dotyčnými sama. Obvyklým jevem pro sociální násilí jsou připomínky k zaměstnání až zákaz zaměstnání, kontrola obsahu telefonu a dalších osobních věcí, dále také rozhodování o tom, co bude oběť nosit za oblečení a jak se bude ukazovat na veřejnosti. Většina dotazovaných se tomuto chování nijak nebránila a snažily se o domluvu, která však málokdy vyšla. Ukazuje se, že si pro toto chování partner vždy najde nějaké vysvětlení a dotyčná nemá jinou možnost než k tomu přistoupit.

Třetí dílčí cíl spočíval v procesu opuštění násilného partnera (uvědomění situace, vliv blízkého okolí, krizová intervence). Většinou respondentky pochopily situaci již v prvním roce vztahu, tím však vztah neskončil. Uvědomění se vztahuje na různé situace, které oběti zažívaly. Zatímco to některé oběti domácího násilí poznají, jiné si situaci za celý vztah nepřipustí a přesvědčení, že byly v roli oběti, vidí až s odstupem času. Je zajímavé, že jen v málo případech je důvodem pro ukončení vztahu samotné násilí. Mezi důvody pro ukončení se objevuje pocit prázdnoty, pocit, že už se to nedá vydržet, myšlenky na sebevraždu, omezování, izolace a ztráta energie, což si některé respondentky uvědomily po porovnání svého vztahu s jinými vztahy v okolí. Dále také lež ze strany partnera. Největší vliv při rozhodnutí opustit násilného partnera má rodina, přátelé a také nový partner, který dal respondentkám nejen větší lásku, oporu a motivaci, ale i zázemí. Opuštění partnera probíhalo většinou velmi konfliktně. Výpovědi se shodují v chování partnera v podobě přemlouvání, následné agrese, pak omlouvání. Po neúspěchu tohoto chování v některých případech nastává lhostejnost. Agresoři vykazují silný nátlak na oběť, kdy se střídají nadávky s vyznáváním citů a se sliby, že to bude lepší a že se změní. Po odstříhnutí kontaktu partneri vyhledávají jinou možnost, ať už e-maily nebo si zjistí adresu, kde se oběť nachází. Po několikatém odmítnutí je chování útočníků velmi impulzivní, kdy dochází i k fyzickým útokům. Naopak se můžeme setkat s naprostou lhostejností, kdy je násilnému partnerovi oběť úplně jedno. Při otázce na pocity oběti při opuštění partnera lze pozorovat různý proces

emocí od ohromného pocitu úlevy, štěstí a svobody až po smutek, neschopnost cokoliv dělat, výčitky a naopak. Z toho můžeme usoudit, jak moc je proces opuštění partnera složitý a obnáší spoustu protikladných emocí, kdy oběť neví, zda učinila dobré rozhodnutí nebo ne. To lze vysvětlit dlouhodobým chováním agresora k oběti, který dotyčné neustále podrývá sebevědomí, dává jí najevo, že bez něho nemůže žít a často přesvědčuje o jiné, jím vymyšlené realitě, která není pravdou. Při opuštění manžela využila zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím pouze jedna respondentka, které pomohli s rozvodem a poskytli psychologickou pomoc. Ostatní respondentky zařízení neznají, anebo nesebraly odvahu do zařízení přijít, přičemž to jedna oběť považuje za slabost. V tomto ohledu pozoruji silný nedostatek a mělo by se pracovat na větší osvětě, protože služby takového centra jsou mnohdy záchranou.

Předposlední dílčí cíl zjišťoval důvody případného znovunavázání vztahu s partnerem. Zjistili jsme, že není výjimkou, když se týraná k pachatelovi po rozchodu vrátí, a to několikrát. Nejčastější příčinou jsou city oběti společně s nátlakem ze strany partnera, tzn. omluvy, přemlouvání, sliby. Po neutuchajících omluvách a slibech pak dotyčná začne věřit, že se násilník změní a dá mu další šanci. Pro oběť, která je na násilníkovi ať už citově nebo jinak závislá, je velmi těžké se postavit na vlastní nohy, zejména po tom, co se partner na nějakou dobu začne snažit. Jelikož agresor svou partnerku dobře zná a ví jak na ni, není pro něho těžké nějakým způsobem zapůsobit a přesvědčit partnerku o tom, že odejít není ideální volbou. Důvodem pro znovunavázání vztahu je i materiální stránka, kdy oběť nemá kam jít a nemá dostatek financí na obstarání obydlí. Roli zde hraje i strach z partnera nebo případné výčitky, kdy agresor vyhrožuje sebepoškozováním nebo dokonce smrtí. Kvůli těmto faktorům není žádným překvapením, že oběti s násilným partnerem zůstávají nebo se k němu stále vrací. Je to začarovaný kruh, ze kterého je obtížné se dostat.

Posledním dílčím cílem jsme zjišťovali následky domácího násilí. Převažující odpovědí na otázku tohoto tématu je „strach“, a to nejen z partnera, ale také z pronásledování, ze tmy a uzavřených prostor, anebo obava být někde sama následkem traumatizujícího zážitku. Někdy se tento strach promítá do snů v podobě nočních můr, kdy se oběti vrátí všechny pocity a musí se z toho druhý den dostávat. Také psychické problémy v podobě úzkostí, obsese v určitých situacích, posunuté hranice, ztráta optimismu, nedůvěra k lidem, lekání, když někdo udělá prudký pohyb a ztráta povědomí o tom, co je ve vztahu normální a co už ne, jsou následky domácího násilí. Takový vztah nemá dopad pouze na psychickou stránku člověka, ale i na materiální

stránku, kdy oběť ztrácí obydlí a musí si najít jiné. Přestože mají tyto dopady vliv na osobní život oběti a každý den ovlivňují její život, naštěstí se mé respondentky nepotýkají se závažnějšími důsledky. S psychickými následky se vyrovnávají s pomocí psychologa, který je učí, jak tyto projevy zvládat a postupně zmírňovat. Z výpovědí se zdá být pro oběti důležité o tomto tématu mluvit, dát prostor negativním emocím, zaměřit se na sebe a své zájmy, najít si koníčky a snažit se pochopit celou situaci a zjišťovat odpovědi na otázku „Proč?“. V průběhu rozhovorů se dozvídáme o ztrátě spousty přátel, z čehož byl s některými vztah obnoven, avšak s jinými již ne. Stejně jako má vše své klady i zápory, i vztah s násilným partnerem může být něčím přínosným. Největší pozitivum pro respondentky je ponaučení a větší opatrnost, kvůli čemuž již rozeznají počáteční projevy toxického vztahu. Oběti se s odstupem času naučily říkat to, co jim vadí, nyní si už nenechají všechno líbit, dokážou se prosadit a cítí se silnější. Dalším krásné pozitivum jsou i děti, které jim vztah přinesl.

Důsledky zjištění

Na základě mých zjištění si myslím, že je veliký nedostatek psychoterapií, na které by oběti mohly docházet. Zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím sice takovou možnost nabízejí, avšak ve velmi omezené míře. Práce s člověkem, který si prošel týráním, by měla být pravidelná a dlouhodobá. Dotyčný si může najít svého terapeuta, se kterým naváže spolupráci a bude pokračovat v řešení daného problému, avšak kapacita terapií, zejména těch, které mají smlouvy s pojišťovnami, je v mnoha městech plná a čekací doby jsou zdlouhavé.

V současné době vznikají různé programy pro pachatele, kteří mají motivaci a chtějí se naučit zvládat své chování. Programy jsou určeny pro osoby starší 18 let, které mají konfliktní vztahy se svými blízkými a nezvládají své chování. Cílem je zajištění bezpečného prostředí v rodinách, ve kterých dochází k domácímu násilí a zlepšení kvality života všem, kterých se domácí násilí týká. Nedostatek však shledávám v tom, že je využití založeno na dobrovolnosti a těchto služeb by mohlo využívat rozhodně více klientů, než tomu tak je. Myslím si, že takové programy či jiná odborná pomoc by měly být pro násilného člověka povinné v zájmu ochrany nejen jeho okolí, ale i sebe samotného. Chování agresora má svůj původ a důvody tohoto chování jsou jakousi frustrací, která je často potlačována. Pokud by násilník pomoc odmítl, mělo by se to řešit razantnějším přístupem. Agresor obvykle vyvázne s malým trestem, převážně však s žádným a ubližuje dál, než překročí určitou hranici.

Další nedostatek pozoruji v malé informovanosti laické veřejnosti. Z realizovaných rozhovorů vyplývá, že respondentky neměly povědomí o existenci nějakého zařízení poskytující pomoc osobám ohroženým domácím násilím. I přesto, že se organizace o zviditelnění snaží a vynakládají velké úsilí, veřejnosti tato problematika uniká. Jednou z možností by mohlo být zařazení tohoto tématu do výuky na druhém stupni základních škol či na středních školách, a tím již v útlém věku poukázat na vyskytující se patologický jev, stejně tak, jak se poukazuje na šikanu, návykové látky a jiné problémy. Na druhou stranu jsem zjistila, že se tato problematika začala vyskytovat v různých seriálech v televizi, což považuji za dobrý krok.

Závěr

Tématem bakalářské práce bylo Domácí násilí jako sociálně patologický jev. Domácí násilí je častým rizikovým chováním, které se ve společnosti objevuje, a je považováno za jedno z nejnebezpečnějších forem agrese porušující zákony. Odkrýt takový jev bývá mnohdy velmi složité, protože se odehrává v soukromí a oběť si často svou situaci nechává pro sebe. Týrání může být psychické, fyzické, sexuální, ekonomické a sociální. Přestože se každý vztah něčím odlišuje, takové vztahy vždy zahrnují dynamiku rozdílné síly, kdy se jeden z partnerů snaží různými způsoby prosadit kontrolu a moc nad druhým. Násilníci často věří v tradiční genderové role, zejména v to, že hlavní prioritou ženy by měla být péče o partnera a děti. Oběti mívají pocity bezmoci a překonání situace vyžaduje čas a často i odbornou pomoc. Opustit násilnický vztah je emocionálně i prakticky náročné. Proces zahrnuje potvrzení týrání, nalezení podpory pro bezpečný odchod a zpracování prožitku. V současné době existuje mnoho zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím, které poskytují pomoc nejen týraným, ale nově i pachatelům, kteří se chtějí naučit zvládat svou agresi.

Bakalářská práce byla rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsme s oporou odborné literatury seznámili čtenáře s problematikou domácího násilí. První kapitola byla zaměřena na charakteristiku, historický kontext, znaky a formy. Druhá kapitola se věnovala diferenciaci domácího násilí z praktického hlediska a popisu různých typů dle Asociace pracovníků intervenčních center ČR. Třetí kapitola nás seznámila s rizikovými faktory podmiňující vznik domácího násilí a představila teorie příčin s odkazem na teorie již překonané. Další kapitoly byly zaměřeny na agresivní chování násilných osob a následky.

Hlavní přínos bakalářské práce tvoří část praktická a její výzkumné šetření, kterého se zúčastnilo pět respondentek. Cílem této části bylo pomocí polostrukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami proniknout do života žen, které si zažily domácí násilí, a tím odpovědět na výzkumné otázky v podobě významných faktorů, které mají vliv na tuto problematiku. Výsledkem výzkumné části je zjištění, že vliv na fenomén domácího násilí má mnoho faktorů. Mezi nejzásadnější pro vznik násilí se zdá být individuální charakteristika agresora a oběti a jejich vzájemné působení, transgenerační přenos a převzaté vzorce chování z dětství, zkušenosti s užíváním návykových látek či závislost na návykových látkách, dále zlehčování situace, její nepochopení a lhostejnost okolí.

Seznam použitých zdrojů

BURIÁNEK, Jiří, KOVAŘÍK, Jiří, ZIMMELOVÁ, Petra, ŠVESTKOVÁ, Renata eds. Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-914-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8.

DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí. Praha: [Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku], 2005. ISBN 80-239-5686-8.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VONĚKOVÁ. Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím). [Stráž pod Ralskem]: Justiční akademie ČR, 2004. ISBN 80-239-6230-2.

KOZLOVÁ, Lucie, Valérie TÓTHOVÁ a Vilém KAHOUN, ed. Sociální práce. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-138-2.

LOMBARD, Nancy a Lesley MCMILLAN. Violence against women: current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation. Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Publishers, 2013. ISBN 978-1-84905-132-3

- LOVAŠ, Ladislav. Agresia a násilie. Bratislava: Ikar, 2010. ISBN 978-80-551-1752-2.
- MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- Mlčení bolí: postřehy z desetileté praxe intervenčních center. [Ústí nad Labem]: Asociace pracovníků intervenčních center ČR, 2016. ISBN 978-80-270-0459-1.
- STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-022-4.
- ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ŠVARCOVÁ, Eva. Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie: učební text. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-959-5.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-3130.
- VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.
- VITOUŠOVÁ, Petra a Vladimír VEDRA. Domácí násilí: (informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3., upr. vyd. [Praha]: MJF, 2009. ISBN 978-80-86284-82-8.
- Zaostřeno na ženy a muže 2020 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2021 [cit. 12.4.2022]. ISBN 978-80-250-3064-6. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/120583268/30000220.pdf/45d09d6e-670e4d7f-842d-3f2a5bfc4201?version=1.3>

Seznam příloh

Příloha A: Otázky k rozhovorům

Příloha B: Ukázka rozhovoru

Příloha C: Ukázka rozhovoru

Příloha A:

Dětství: Popiš mi Tvé dětství. Jaké bylo? Z jaké rodiny pocházíš? Vyrůstala jsi s oběma rodiči nebo s někým jiným? Jak bys vyhodnotila své dětství a proč tomu tak je?

Pokud s rodiči: Jaký vztah mezi sebou měli Tvoji rodiče?

Vztahy, seznámení s agresorem: Jaké byly Tvé předešlé vztahy? Jaké bylo Vaše první seznámení s bývalým manželem/partnerem? Čím na Tebe udělal dojem, čím Tě zaujal? Jaká byla reakce rodičů, když jsi je seznámila? Proč si myslíš, že tomu tak bylo?

Společná domácnost, svatba: Byli jste manželé? Jak se choval Tvůj partner/manžel před svatbou? Změnilo se manželstvím něco? Co se změnilo? Kde si myslíš, že nastal zlom pro změnu v chování? Co bylo důvodem? (Zpozorovala jsi odlišné chování partnera již dříve?)

Pokud nebyli manželé: Jak se choval Tvůj partner před tím, než jste začali společně bydlet? Změnilo se tím něco? Co konkrétně? Kde si myslíš, že nastal zlom pro změnu v chování? Co bylo důvodem? (Zpozorovala jsi odlišné chování partnera již dříve?)

Děti: Máte spolu děti? Všimla sis nějaké změny v chování po tom, co se děti narodily? V čem konkrétně? Jaký měl/má Tvůj bývalý partner/manžel vztah k dětem? Pokud je vztah nějakým způsobem neobvyklý, čím si myslíš, že to je?

Konfliktní situace: Jaké násilí se ve vašem vztahu vyskytovalo? (psychické, fyzické, sexuální, sociální, ekonomické)

Sociální násilí: Jak velká byla u Tebe míra sociální izolace? (pocitově od 1 do 10) Zakazoval Ti bývalý partner/manžel styk s vlastní rodinou či přáteli, kontroloval Ti telefonu a další osobní věci, měl připomínky k Tvému zaměstnání, či Ti dokonce zakázal chodit do zaměstnání? Bránila jsi se tomuto nějak? Vysvětloval Ti důvod tohoto

jednání?

Kdy a za jakých okolností Tě poprvé bývalý partner/manžel napadl, ať už psychicky nebo fyzicky? Uvědomila sis někdy, zda těmto útokům předcházela nějaká určitá situace? Byl Tvůj bývalý partner/manžel pod vlivem nebo zcela střízlivý? Jak ses po útoku cítila? Svěřila ses někomu již po prvních konfliktních situacích? Pokud ano: Komu a jaká byla reakce? /Pokud ne: Proč ne?

Stupňování: Jakým způsobem se tyto útoky stupňovaly? Bylo násilí pravidelné? Jak často se násilí vyskytovalo? Bránila ses nějak? Popiš mi to. /Pokud ne: Proč ses nebránila? Bylo někdy potřeba lékařského ošetření? Navštívila jsi lékaře? /Pokud ne: Proč ses tomu bránila?

Vyhledání pomoci: Jaké osobě ses jako první svěřila? Pamatuješ si, za jakých okolností? Co Tě k tomu vedlo?

Máš nějakou zkušenost se zařízeními pro osoby ohrožené domácím násilím? Pokud ano: V jaké organizaci jsi byla? Jak ses k ní dostala? Dostala jsi potřebnou pomoc? Cítila jsi ochranu nebo máš negativní zkušenost? /Pokud ne: Co Ti bránilo organizaci navštívit? Volala jsi někdy policii? Pokud ano: Jak celá situace probíhala? Jakým způsobem s Tebou jednali? Pomohli Ti nějak? /Pokud ne: Proč jsi nezavolala? Co sousedé? Byla svědkem ještě nějaká osoba? Jaké byly jejich reakce? Proč se takto zachovali?

Proces opuštění partnera: Kdy sis uvědomila, že jsi oběť? Cítila ses jako oběť? Při jaké situaci ses rozhodla, že partnera/manžela opustíš? Co bylo hlavním důvodem? Měl na Tebe někdo při tomto rozhodnutí, že partnera/manžela opustíš, vliv? Jak opuštění probíhalo? Bylo konfliktní? Jak se partner/manžel choval, když se dozvěděl, že se ho chystáš opustit? Jaké byly Tvé pocity při opouštění partnera?

Případné znovunavázání vztahu s partnerem: Vrátila ses někdy k bývalému partnerovi/manželovi po tom, co se Ti ho podařilo opustit? Kolikrát? Co Tě k tomu vedlo? Jaké jsi měla důvody?

Okolí: Jak reagovalo blízké okolí, když se dozvěděli o Tvé situaci? Co si o jejich reakci myslíš? Představovala sis jinou reakci?

Ohlédnutí zpět: Jak dlouho násilí trvalo? Myslíš si, že byl pro Tebe tento vztah něčím přínosný? Naučila ses z toho něco? Co bylo po odchodu od partnera/manžela nejtěžší? Vidiš nějaké příčiny toho všeho, co se stalo? Uměla bys říct, jaké následky Ti tento vztah způsobil? Jaký negativní dopad to Tebe mělo/má? Jak se vyrovnáváš s těmito následky?

Současnost: Jaký máš v současnosti vztahy s muži? Máš nějaký vztah? Pokud ano: Jsi spokojená? /Pokud ne: Jsi připravena na nový vztah?

Jsi s bývalým partnerem/manželem v nějakém kontaktu? Pokud ano: Jakým způsobem? Jak vypadá tento kontakt? /Pokud ne: Snažil se Tě od odchodu nějak kontaktovat? Máš z bývalého partnera/manžela stále strach? Ovlivňuje tento strach nějakým způsobem Tvůj osobní život?

Příloha B:

Dětství

Popiš mi Tvé dětství. Jaké bylo?

Ze začátku bylo všechno fajn. Nějak od mých tří let začal táta hodně pít, protože jsme bydleli u babičky s dědou. Děda ho celý život ponižoval a upřednostňoval jeho starší sestru, tak asi to byl ten důvod, proč začal pít. Pak vždy, když se vrátil v opilý, tak se s dědou porvali, to bylo fakt brutální. Protože i děda je takový agresivní, tak jednou vrazil babičce do břicha nůž, tak mamka přišla s tím, že se odstěhujeme, že tady v tom vyrůstat nemůžu. Tak jsme se odstěhovali a bylo to lepší, ale pak táta, když už tam nebyl ten děda, tak si to všechno vybíjel na nás.

Takže jsi nevyrostala s oběma rodiči, jen s matkou?

Do sedmi let jsem vyrůstala s oběma, pak s mamkou. Táta si to všechno začal vybíjet na mámě, do toho pak začal užívat i drogy. Přišlo mi, že se tím snažil nějak uniknout... uniknout těmi látkami, alkoholem, a pak prostě přišel domů a dělal zle té mámě, no. Domácí násilí a tak podobně.

Když to shrneme – Jak bys vyhodnotila své dětství?

Takové půl na půl. Mám z toho hodně špatných zážitků, co se dělo za situace a tak, ty následky si i táhnu do života. Na druhou stranu jsem měla i dobré dětství, protože to špatné tam bylo jen, když pil a fetoval.

Příloha C:

Stupňování

Jakým způsobem se tyto útoky stupňovaly? Bylo násilí pravidelné? Jak často se násilí vyskytovalo?

Každých 14 dnů, co přijel domů na víkend, tak pokaždé. Pokaždé byl opilý. On podle mě ani nevěděl, že to jsem já. Já jsem po něm něco vyžadovala jako po střízlivém člověku, když nebyl tak dlouho doma a ono ho to startovalo. Neuvědomovala jsem si, že se máš s opilým bavit jinak.

Bylo někdy potřeba lékařského ošetření? Navštívila jsi lékaře?

Pak už sem kolikrát šla nafotit modřiny, podat to na policii a tak. To jsem asi udělala 3x. Jednou jsem to stáhla, ale pak už ne.

Vyhledání pomoci

Jaké osobě ses jako první svěřila? Pamatuješ si, za jakých okolností? Co Tě k tomu vedlo?

Jednou jsem odešla k našim a ti mi řekli, že mě tam nechtějí, protože se ho báli. Řekli, že to věděli, a proto mi říkali, abych ho vůbec netahala do baráku. Tak jsem bydlela vedle u tety.

Máš nějakou zkušenost se zařízeními pro osoby ohrožené domácím násilím?

Ne, nikdy jsem tam nebyla a ani jsem nad tím nepřemýšlela.

Co Ti bránilo organizaci navštívit?

Vždycky mi to bylo nabízeno, ale já jsem nechtěla nikde být jako oběť. Řešila jsem to sama.

Volala jsi někdy policii?

V těhotenství, když jsem bydlela ještě u našich a on tam rozbil dveře, tak se to pak nějak řešilo a řekli nám, ať se usmíříme. Mamka mi ale nedávno tu situaci znovu vyprávěla a říkala, že mi prý chtěl dát pěstí, ona do toho vstoupila, a tak dostala pěstí ona. Mě se to vyhlo. To vůbec nevím.

Nebo jednou těsně před tím, než jsme úplně odešli. Řekla jsem partnerovi: „Heleď, dceři bude šest let, půjde do školy a potřebuji, aby byl doma klid, aby byla v psychické pohodě, mohla se učit a aby ty ses zapojil do učení.“ a ať si to rozmyslí nebo odejdeme, jestli ještě něco udělá. Pak jsem musela hned volat kamarády, aby pro mě přijeli.

Mezitím jsme se schovali a já pak utekla k policajtům. Já jsem telefon u sebe neměla, moc jsem ho nepoužívala, a tak jsem rovnou běžela za policajtama. Volala jsem jen kamarádům, aby mi pomohli.

Předtím policii zavolala tenkrát mamka. Já nikdy. Mě to přišlo jako strašná ostuda.

Jakým způsobem s Tebou jednali? Pomohli Ti nějak?

Policajti to vždy řešili tak, ať se domluvíme, my se vždy domluvili a já se vrátila. Vždycky to bylo domluvou.

Byla svědkem ještě nějaká osoba?

Jeho rodiče asi dělali, že nic neslyší. Jinak jenom dcera. Dovolil si to jen před ní. Já ji vždy chránila a říkala: „Běž, nekoukej na to. Já nevím, co je s tatškou.“. Ono nebylo kam ji schovat. Ona se bála, brečela, byla u mě a nechtěla mě nechat samotnou.